

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011

Opetusministeriön julkaisuja 2008:45

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011

Opetusministeriön julkaisuja 2008:45

Valtion liikuntaneuvosto

330

W

W

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

www.minedu.fi

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto: Mari Soini, Yliopistopaino

Kansikuva / Omslagsbild: lofoto, www.rodeo.fi

Yliopistopaino, Helsinki 2008

ISBN 978-952-485-618-8 (nid.)

ISBN 978-952-485-619-5 (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja 2008:45

Saatteeksi

Tämä liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja on valtion liikuntaneuvoston hyväksymä asiakirja. Asiakirja on valmisteltu yhteistyössä liikuntaneuvoston ja sen jaostojen, erityisesti rakentamisjaoston sekä opetusministeriön liikuntayksikön kesken.

Liikuntaneuvosto esittää, että opetusministeriö ja sen alainen aluehallinto ottavat tämän suunta-asiakirjan periaatteet ja painotukset huomioon avustaessaan liikuntapaikkarakentamista ja muuta liikuntapaikkojen kehittämis- ja ohjaustoimintaa.

Lisäksi liikuntaneuvosto esittää, että valtion uudistuvassa aluehallinnossa huolehditaan liikunnan olosuhteisiin liittyvän erityisosaamisen säilymisestä ja siitä, että keskushallinnon rooli liikuntapaikkarakentamisen ohjauksessa ja valtakunnallisessa koordinaatiossa säilyy.

Valtion liikuntaneuvosto on opetusministeriön asiantuntijaelin, joka liikunta-asetuksen (1055/1998) mukaisesti antaa lausunnot mm. liikuntapaikkarakentamisen valtionavustuksista sekä käsittelee liikunnan ja liikuntakulttuurin kannalta laajakantoisesti ja periaatteellisesti tärkeitä asioita.

Valtion liikuntaneuvosto 26.11.2008

Sisältö

1	<u>Lähtökohdat liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjalle</u>	8
1.1	Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma	8
1.2	Hallituksen politiikkaohjelmat	8
1.3	Aluehallinnon uudistaminen	8
1.4	Kansallinen liikuntaohjelma	9
1.5	Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävästä liikunnasta ja ravinnosta	10
1.6	Suurtapahtumien järjestämiseen liittyvät linjaukset	10
2	<u>Liikuntapaikkarakentamisen nykytila</u>	11
2.1	Julkisen sektorin tehtävät liikuntaolosuhteiden kehittämisessä	11
2.2	Suunta-asiakirjan 2005–2007 painoalueiden ja ohjauksen toteutuminen	12
2.2.1	<i>Normiohjaus</i>	12
2.2.2	<i>Resurssiohjaus</i>	12
2.2.3	<i>Informaatio-ohjaus</i>	14
2.3	Liikuntapaikkojen peruskorjaustarve	14
2.4	Liikuntapaikkojen käyttö	15
2.5	Liikuntapaikkojen soveltuvuudesta urheilun kv-arvokilpailuihin ja muihin suurtapahtumiin	15
3	<u>Liikuntapaikkarakentamisen muuttuva toimintaympäristö</u>	18
3.1	Elämäntavat ja arki muutoksessa	18
3.2	Ikääntyvien sekä liikkumis- ja toimimisesteisten käyttäjäryhmien tarpeet korostuvat	19
3.3	Kunta- ja yhdyskuntarakenne muuttuu	19
3.4	Ilmasto muuttuu	19
3.5	Julkisessa taloudessa tuottavuuden vaade	20
4	<u>Haasteita liikunnan olosuhteille</u>	21
5	<u>Suomen liikuntaolosuhteiden visio 2015</u>	23

6	<u>Liikuntapaikkarakentamisen arvopohja suunta 2011 -asiakirjassa</u>	24
6.1	Liikuntaolosuhteet ovat esteettömiä helposti saavutettavia	24
6.2	Kestävän kehityksen periaatteet huomioidaan myös liikuntapaikkarakentamisessa	24
6.3	Liikuntaolosuhteilla edistetään tasa-arvoa	25
6.4	Liikunnan olosuhteet ovat laadukkaita ja turvallisia	25
6.5	Liikunnan olosuhdetyössä tehdään hallinnonalat ja sektorit ylittävää yhteistyötä	26
7	<u>Strategiakauden painopistealueet</u>	27
8	<u>Ohjauskeinot</u>	29
8.1	Normiohjaus: lait ja asetukset	29
8.2	Resurssiohjauksen periaatteet	29
8.3	Avustamista puoltavat kriteerit	30
8.4	Resurssiohjaus: perustamishankkeen valtionavustuksen määrä	32
8.5	Resurssiohjaus: huippu-urheiluhankkeet	32
8.6	Informaatio-ohjaus	33
	8.6.1 Liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminta	33
	8.6.2 Muu informaatio-ohjaus	34
9	<u>Suunta-asiakirjan arviointi ja seuranta</u>	35

1 Lähtökohdat liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjalle

1.1 Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma

Liikuntapolitiikan kehittämisen tavoitteena pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa ovat alueellinen ja sukupuolten välinen tasa-arvoisuus sekä hyvä saavutettavuus.

Hallitusohjelman mukaan: *”liikuntapolitiikalla edistetään väestön hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä elämänkaaren eri vaiheissa. Painopiste on lasten ja nuorten liikunnassa. Vahvistetaan liikunnan paikallisen tason toimintaedellytyksiä sekä liikunnan laaja-alaista tasa-arvoa kansallisessa liikuntaohjelmassa määriteltävien suuntaviivojen mukaisesti. Liikunnan asemaa kunnallisena peruspalveluna vahvistetaan ja arkiliikunnan edellytyksiä parannetaan. Tuetaan eettisen ja yhteiskuntavastuullisen sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävän huippu-urheilun edellytyksiä.”*

Lisäksi hallitusohjelmassa linjataan parannettavaksi Suomen valmiuksia hakea ja järjestää kansainvälisiä suurtapahtumia.

1.2 Hallituksen politiikkaohjelmat

Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus käynnisti kolme politiikkaohjelmaa, joita johtavat ja koordinoivat ohjelmista vastaavat ministerit. Politiikkaoh-

jelmat ovat: Työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelma; Terveyden edistämisen politiikkaohjelma sekä Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. Politiikkaohjelmat ovat hallitusohjelmassa määritellyjä laajoja, poikkihallinnollisia tehtäväkokonaisuuksia hallituksen keskeisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Politiikkaohjelmat koostuvat eri ministeriöiden toimialoihin kuuluvista toimenpiteistä, hankkeista ja määrärahoista.

Terveyden edistämisen politiikkaohjelmassa linjataan tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien elinolosuhteiden edistämiseksi. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma puolestaan linjaa lasten ja nuorten hyvinvointia tukevan ympäristön puolesta.

1.3 Aluehallinnon uudistaminen

Hallitusohjelmassa linjataan, että hallintoa uudistetaan ja kansanvaltaistetaan. Hallitusohjelman mukaan myös keskushallintoa uudistetaan muun muassa siirtämällä alue- ja paikallishallintoon muita kuin valtakunnallisia kehittämistehtäviä sekä ministeriöiden toimeenpanotehtäviä.

Aluehallinnon uudistamishankkeen valmisteluryhmä jätti väliraporttinsa¹ 31.3.2008. Aluehallintohankkeen (ALKU-hanke) tavoitteena on, että Suo-

¹ Aluehallinnon uudistamishanke, väliraportti 2007.

nessa on kansalais- ja asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja tuloksellisesti toimiva aluehallinto. Valmisteluryhmä ehdotti, että valtion aluehallinto kootaan kahteen viranomaiseen. Tämä merkitsisi sitä, että nykyisten lääninhallitusten, työvoima- ja elinkeinokeskusten, alueellisten ympäristökeskusten, ympäristölupavirastojen, tiepiirien ja työsuojelupiirien tehtävät organisoitetaan uudelleen.

Ehdotuksen mukaan ”Elinkeino-, liikenne- ja luonnonvarakeskuksen” tehtävät muodostavat kokonaisuuden, jolla on liittymäkohdat ilmastonmuutokseen, väestönmuutokseen, kansainvälistymiseen ja alueiden kehittämiseen. Virastoon kootaan valtionhallinnon ympäristöön, liikenteeseen ja väyliin, yritysten tukemiseen ja työvoimapolitiikkaan sekä osaamisen kehittämiseen liittyviä täytäntöönpano- ja kehittämissuhteita. Viranomaisen pääyhteistyökumppanina tehtäviensä toteuttamisessa ovat maakunnan liitot.

”Elinkeino-, liikenne- ja luonnonvarakeskuksen” tehtäviin on väliraportissa määritelty rahoitussuunnitelmaesitysten laatiminen ja valtionapuviranomais- tehtävät alle 700 000 euron liikuntapaikkahankkeiden perustamishankeasioissa sekä lausuntojen antaminen yli 700 000 euron liikuntapaikkahankkeista.

Opetusministeriö on ilmoittanut ALKU-hankkeelle suunnitelmastaan siirtää elinkeino-, liikenne- ja luonnonvarakeskuksessa käsiteltäväksi kustannuksista riippumatta ne liikuntapaikkojen perustamishankkeet, jotka on tarkoituksena toteuttaa oppilaitosten rakentamishankkeisiin sisältyvinä yhteisrahoituskohteina liikunnan ja koulun kesken. Opetusministeriö on hyväksynyt käytännön, että liikuntapaikkojen tutkimus- ja kehittämishankkeet siirretään käsiteltäväksi yhteen elinkeino-, liikenne- ja luonnonvarakeskuksista.

Väliraportissa esitettiin, että maakuntien liittojen tehtäviin aluekehityksen edistämässä kuuluisi merkittävien valtion tukemien hankkeiden, kuten nykyään lääninhallituksissa käsiteltävien perustamishankkeiden, kokoaminen ja asettaminen tärkeysjärjestykseen. Rahoituspäätöksen hankkeista tekee liikuntapaikkojen osalta opetusministeriö.

1.4 Kansallinen liikuntaohjelma

Opetusministeriö asetti 19.6.2006 kansallista liikuntaohjelmaa valmistelevalle toimikunnan, jonka tehtävänä oli 29.2.2008 mennessä laatia julkishallinnon ohjauksen näkökulmasta ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi.

Kansallisen liikuntaohjelman toimikunta jätti loppuraporttinsa kulttuuri- ja urheiluministerille keväällä 2008. Toimikunta korosti liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden tarkastelemista osana kansalaisten elin- ja elämäntapojen kokonaisuutta sekä liikuntapolitiikan ymmärtämistä osana eri hallinnonaloja yhdistävää hyvinvointipolitiikkaa. Hyvinvointipolitiikan kannalta keskeinen tavoite on riittämättömästi liikkuvien aktivointi. Toimikunta esitti loppuraportissaan 43 toimenpidesuosituksen.

Muutamissa suosituksissa sivutaan liikunnan olosuhteita:

- Pienten liikuntapaikkojen (alle 50 000 € hankkeet) tukeminen ehdotetaan siirrettäväksi liikuntapaikkarakentamiselle tarkoitettuihin avustuksista muihin valtion liikuntamäärärahoihin.
- Laajoille käyttäjäryhmille osoitettujen liikuntapaikkojen valtionavustuksen osuutta kokonaiskustannuksista ehdotetaan nostettavaksi vähintään 20 prosenttiin (enint. 700 000 euroa/hanke).
- Kuntien ehdotetaan tarkistavan ja tarvittaessa korjauksen päiväkotien liikuntaedellytykset tilojen, välineiden ja pihojen osalta.
- Koulujen moninaiskäyttöä ehdotetaan tehostettavaksi ja liikuntatilojen käyttöä nostettavaksi.
- Kestävän kehityksen strategian periaatteet ja tavoitteet liikuntakulttuurin tarpeisiin ehdotetaan konkretisoitavaksi.

Kansallisen liikuntaohjelman toimikunnan loppuraportin ja siitä saatujen lausuntojen perusteella opetusministeriössä valmistellaan valtioneuvoston periaatepäätöstä liikunnan edistämisen linjoista. Periaatepäätös annetaan vuoden 2008 loppuun mennessä.

1.5 Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävästä liikunnasta ja ravinnosta

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen terveyttä edistävästä liikunnasta ja ravinnosta 12.6.2008. Periaatepäätöksen mukaan terveyttä edistävää liikuntaa ja terveellistä ravitsemusta edistetään muun muassa vaikuttamalla kulttuuriin, elinympäristöön, olosuhteisiin, tuotteisiin ja rakenteisiin sekä kannustamalla, tukemalla ja ohjaamalla yksilöitä ja yhteisöjä, erityisesti heikommassa asemassa olevia.

1.6 Suur tapahtumien järjestämiseen liittyvät linjaukset

Hallitusohjelman mukainen linjaus suur tapahtumien ja arvokisojen järjestämiseksi liittyy olennaisesti suur tapahtumien haku- ja järjestelyprosessin kumppanuusajatteluun. Tähän mennessä opetusministeriö on tukenut eri lajien arvokisoja lähinnä jälkikäteen maksettavan tappion takuun muodossa. Suur tapahtumatyöryhmän² sekä kulttuuri- ja urheiluministerin johtoryhmässä 31.1.2008 hyväksytyjen suunta-avioiden mukaisesti kansainvälisten arvokisojen ja urheilun suur tapahtumien järjestäminen tulee jat-

kossa perustumaan tiiviiseen yhteistyöhön järjestävän liiton, kisakaupungin ja valtion kesken. Kumppanuusajattelun mukaisesti arvokisojen hakijan on jo ennen tapahtumahakua oltava yhteydessä opetusministeriöön ja informoitava suunnitelmastaan hakea tapahtumaa.

Huippu-urheilutyöryhmä esitti mietinnössään, että Suomen Olympiakomitea ottaa konsultointi- ja koordinoitavastuun Suomessa järjestettävien arvokisojen järjestämistä koskevan tiedon ja kokemusten välittämisestä kisoja hakeville tahoille ja että opetusministeriö selvittää arvokisojen yhteiskunnalliset vaikutukset ja laatii suunnitelman arvokisojen hyödyntämiseksi.³

Vuonna 1985 hyväksyttiin katsojien väkivaltaa ja epäsovivaa käyttäytymistä urheilutilaisuuksissa erityisesti jalkapallo-otteluissa koskeva eurooppalainen yleissopimus. Sopimus on ratifioitu Suomessa vuonna 1986. Sopimuksen allekirjoittajamaana Suomi on sitoutunut katsojien väkivallan ja epäsovivan käyttäytymisen ehkäisemiseksi ja hillitsemiseksi ryhtymään toimiin, jotka mahdollistavat väkijoukkojen tehokkaan valvonnan, sisältävät asianmukaiset esteet tai aitaukset sekä mahdollistavat turvallisuus- ja poliisiyksiköiden toiminnan.

2 Kansainväliset suur tapahtumat Suomessa - Ehdotus kansalliseksi strategiaksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:27

3 Huippu-urheilutyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:22

2 Liikuntapaikkarakentamisen nykytila

2.1 Julkisen sektorin tehtävät liikuntaolosuhteiden kehittämisessä

Liikuntalakea mukailleen opetusministeriön toimintajatus liikuntapaikkarakentamisessa on:

Opetusministeriö johtaa ja koordinoi valtionhallinnon piirissä liikunnan sekä kilpa- ja huippu-urheilun olosuhteiden kehittämistä. Tavoitteena on tukea liikunnan kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla.

Liikuntalain 2 §:n mukaan valtion ja kuntien tehtävänä on yleisten edellytysten luominen liikunnalle. Liikuntalain mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle tarjoamalla liikuntapaikkoja.

Vuonna 1998 hyväksytyyn liikuntalain yksityiskohtaisissa perusteluissa sanotaan, että valtion harjoittaman liikuntapaikkojen avustuspoliittikan ensisijaisena tavoitteena on luoda edellytykset kansalaisten aktiiviselle ja säännölliselle liikunnalle. Ja edelleen, että liikuntapaikkojen tulee turvata väestölle tasa-arvoiset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen lain tarkoituksen edellyttämällä tavalla ja että liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden huomioon ottaminen on tärkeä osa tasa-arvoisten liikuntapalvelujen toteuttamista.

Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 236/1997) todetaan, että liikuntapaikkarakentami-

nen vaatii erityisosaamista ja että opetusministeriöllä tulee olla mahdollisuus antaa erillisiä määräyksiä erityisesti käyttäjäturvallisuuteen ja rakennustekniseen tarkoituksenmukaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Myös liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden huomioon ottaminen sekä uudisrakentamisessa että peruskorjausratkaisuissa vaatii erityisosaamista.

Valtion talousarvioon on otettu vuosittain määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen rakentamiseen, peruskorjaukseen, hankkimiseen ja varustamiseen. Avustusten myöntäminen perustuu liikuntalain (1054/98), opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/98) ja valtionavustuslain (688/2001) säännöksiin sekä valtion talousarvion ehtoihin.

Opetusministeriö ja lääninhallitukset ovat myöntäneet vuosittain valtion talousarvioon otetun määrärahan puitteissa avustuksia liikuntapaikkojen sekä niihin liittyvien vapaa-aikatiilojen *perustamishankkeisiin*. Avustuksia myönnetään liikuntalain 8 §:n mukaan ensisijaisesti kunnalle tai kuntayhtymälle sekä kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevalle yhteisölle. Avustusta voidaan lain mukaan myöntää myös muille yhteisöille.

Opetusministeriössä on laadittu vuosittain seuraavia neljää vuotta varten *Liikuntapaikkojen rahoitussuunnitelma*. Rahoitussuunnitelmassa listataan hankkeet, joita opetusministeriö varautuu avustamaan. Suunnitelman vahvistaa kulttuuri- ja urheiluministeri.

Opetusministeriö tekee avustuspäätökset hankkeista, joiden kustannusarvio on yli 700 000 euroa ja lääninhallitukset tätä pienempien hankkeiden avustamisesta.

Liikunta-asetuksen 6 §:n mukaisesti valtion liikuntaneuvoston tehtävä on antaa lausunto liikuntapaikkojen perustamiskustannuksiin myönnettävistä avustuksista. Käytännössä liikuntaneuvosto antaa lausuntonsa opetusministeriölle niistä perustamishankkeiden avustuksista, joiden kustannusarvio on yli 700 000 euroa. Liikuntaneuvosto antaa lausunnon myös liikuntapaikkojen rahoitussuunnitelmasta.

Valtion talousarviosta on myönnetty avustusta myös liikuntapaikkojen rakentamiseen, ylläpitoon ja käyttöön kohdistuvaan tutkimukseen ja kehittämiseen. Tavoitteena on lisätä liikuntapaikkarakentamisen laatua sekä mm. liikuntapaikkojen turvallisuutta, esteettömyyttä ja monikäyttöisyyttä. Tuloksia sovelletaan rakentamisessa ja tilojen käytössä. Tutkimuksia ja oppaita julkaistaan Rakennustietosäätiön kustantamassa opetusministeriön liikuntapaikkajulkaisusarjassa. Avustukset myönnetään valtionavustuslain (688/2001) säännösten perusteella.

Opetusministeriö vastaa liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja koordinoinnista valtionhallinnossa. Liikuntaolosuhteiden luomisessa tarvitaan eri hallinnonalojen yhteistyötä, sillä eri hallinnonalojen ratkaisuilla voidaan tukea liikunnallisuutta.

2.2 Suunta-asiakirjan 2005–2007 painoalueiden ja ohjauksen toteutuminen

Valtion liikuntaneuvosto hyväksyi ”*Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2007*” -asiakirjan 30.5.2005.

Liikuntaneuvosto ja sen rakentamisjaosto esittivät, että asiakirjan periaatteet, painoalueet ja avustamisen kriteerit otettaisiin huomioon liikuntapaikkarakentamista sekä tutkimus- ja kehittämistoimintaa koskevassa opetusministeriön tukipolitiikassa.

Liikuntapaikkarakentamisen strategiakaudelle 2005–2007 painoalueiksi määriteltiin terveyttä edistävän liikunnan olosuhteiden kehittäminen sekä lasten ja nuorten liikuntaolosuhteiden kehittäminen. Yleistavoitteeksi liikunnan olosuhteiden kehittämiseksi määriteltiin, että tavoitteena on myötävaikuttaa

liikuntaolosuhteiden kehittymiseen, liikunnallisen elämäntavan, liikunnan, kilpa- ja huippu-urheilun ja niihin liittyvän kansalaistoiminnan edistämiseen lisäämällä kuntien, liikuntajärjestöjen ja muiden sidosryhmien taloudellisia edellytyksiä sekä osaamis- ja muita toimintavalmiuksia.

Ohjausstrategioiksi edellisessä suunta-asiakirjassa täsmennettiin normiohjaus, resurssiohjaus, informaatio-ohjaus sekä tulosohtaus.

2.2.1 Normiohjaus

Keskeisiä liikuntapaikkarakentamisen avustussäännöksiä ovat liikuntalaki sekä laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Nämä ovat perustaltaan toimivia. Tästä huolimatta tietyt säännökset ovat osin tulkinnanvaraisia ja vaativat jatkossa selkeitä linjauksia. Tarkempaa linjausta vaativat etenkin seuraavat: mitä tarkoitetaan liikuntalain 8 §:n määritelmällä laajojen väestöryhmien tarpeisiin soveltuvalla liikuntapaikalla tai mitä hankesuunnitelman pitäisi sisältää (rahoituslaki 35 §) tai mikä on valtionavustuksen määrä (rahoituslaki 39 §).

Opetusministeriö on osallistunut edellisen strategiakauden aikana normivalmisteluun mm. A1 Suomen Rakentamismääräyskokoelmaan sisältyvän rakentamisen valvonnan ja teknisen tarkastuksen erityismenettelyn sekä lain varainsiirtoverolain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta laatimiseen. Lisäksi opetusministeriö osallistuu valtion vuosittaisen talousarvioiden momenttiperustelujen laatimiseen.

2.2.2 Resurssiohjaus

Tarkasteluvuosina (2006–2008) liikuntapaikkojen investointikustannuksiin käytettiin veikkausvoittovaroja yhteensä noin 48 miljoonaa euroa. Avustettujen hankkeiden arvioidut kokonaiskustannukset olivat 408 miljoonaa euroa.

Näistä opetusministeriö myönsi 82 liikuntapaikan rakentamiseen tai peruskorjaukseen yhteensä noin 32 miljoonaa euroa (kokonaiskustannukset 312 miljoonaa euroa) ja läänit yhteensä noin 16 miljoonaa euroa. Hakemuksia opetusministeriön avustettaviksi rakennushankkeiksi saapui 179 kpl, (avustusprosent-

Opetusministeriön avustamat liikuntapaikat tyypeittäin (2006–2008):

	Kaikki		Joista pk		Joista h-u-hankkeita	
	Kpl	€	Kpl	€	Kpl	€
Ulkokentät	7	2 051 000	3	761 000	1	350 000
Liikuntasalit ja -hallit	36	13 371 000	10	3 497 000	1	283 000 ⁴
Jäähallit	17	6 651 000	7	2 560 000		
Uimahallit ja uimalat	17	7 750 000	12	4 150 000		
Muut liikuntapaikat	5	2 193 000	0	0		
Yhteensä	82	32 016 000	32	10 968 000	2	633 000

ti 45,8 %). Opetusministeriön avustamista hankkeista 72 % (59/82 kpl) on sisällytynyt vahvistettuun rahoitussuunnitelmaan.

Hankekohtainen avustus on strategiakauden 2006–2008 aikana voinut kattaa viidesosan hankkeen kokonaiskustannuksista, mutta ei kuitenkaan enempää kuin 500 000 euroa⁴. Poikkeuksia ovat olleet uimahallit, joiden hankekohtainen avustussumma on vaihdellut allasohjelmasta riippuen 600 000 eurosta 750 000 euroon.

Edellisen strategiakauden vaikutuksia ei ole arvioitu analysoimalla minkälainen vaikutus valtionavustuksella on ollut hankkeen käynnistymiseen, sisältöön tai laatuun tai onko valtionavustus jopa voinut haitata hankkeen toteutumista esimerkiksi viivästyksen tai hankkeen kallistumisen muodossa.

Resurssiohjauksen vaikutusten arviointi aikaisemmassa liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa hyväksytyjen kahden painoalueen eli terveyttä edistävän liikunnan olosuhteiden kehittämisen sekä lasten ja nuorten liikunnan olosuhteiden edistämisen

toteutumiseen on haasteellista. Terveyttä edistävän liikunnan olosuhteiden osalta avustetut liikuntapaikatyyppit luovat lisää mahdollisuuksia terveystoiminnalle. Lasten ja nuorten liikuntaolosuhteiden osalta läänien tekemät avustuspäätökset ovat keskeisiä (etenkin lähiliikuntapaikat).

Terveyttä edistävän liikunnan olosuhteiden toteutuminen kussakin avustetussa ja rakennetussa tilassa riippuu enemmänkin tilan käyttöpolitiikasta kuin fyysisestä tilasta.

Edellisessä suunta-asiakirjassa esitettiin, että perustamishankkeiden ja peruskorjaushankkeiden hankekohtainen avustus voi olla neljäsosan hankkeen arvioiduista kustannuksista, mutta ei kuitenkaan tasoltaan enempää kuin 750 000 euroa. Suositusta on noudatettu uimahallien kohdalla vuodesta 2007 alkaen. Avustuksen määrä perustuu uimahallin allasohjelman monipuolisuuteen, joka lisää uimahallin terveystoimintamahdollisuuksia.

Uimahallien avustussummat vuosina 2007–2008 ovat vaihdelleet seuraavasti:

2007	
avustussumma €	avustettuja halleja u/pk
> 200 000	3 (0/3)
600 000	1 (0/1)
650 000 - 670 000	2 (0/2)
750 000	2 (2/0)

2008	
avustussumma €	avustettuja halleja u/pk
600 000	2 (1/1)
700 000	1 (0/1)
750 000	3 (3/1)

4 HUOM! Suunta-asiakirjassa määritelty enint. 750 000 euroa ja neljäsosa hankkeen kustannuksista

Lääninhallitukset avustavat perustamishankkeita, jotka ovat kustannuksiltaan 15 000–700 000 euroa. Vuosina 2006–2007 läänien avustamien hankkeiden hakemusten määrä oli 472 kpl. Näistä lääninhallitukset avustivat 311 kpl (67 %). Otsaketasolla lähiliikuntapaikkoja, joiden voidaan olettaa parantavan lasten ja nuorten liikuntaolosuhteita, oli hakemuksista 121 kpl. Läänit myönsivät avustusta 96 lähiliikuntapaikkahankkeeseen (avustusprosentti 79 %).

Liikuntapaikkarakentamisen Suunta 2007 -asiakirjassa määriteltiin valtakunnallisten huippu-urheiluhankkeiden avustuskiintiöksi rahoitussuunnitelma-kaudella 10 % käytettävissä olevasta määrärahasta.

Hakemusten joukossa on tarkastelujaksona ollut huippu-urheiluhankkeina

- Myllypuron jääurheilukeskus
- Nokian Noki-Areena
- Lahden suurmäen liikuntatila
- Helsingin Olympiastadion
- Tampereen Ratinan lisäkatsomot
- Kupittaaan jalkapallostadionin päätykatsomo
- Naisten EM-jalkapalloareenoiden turvaratkaisut

Näistä on avustettu Lahden suurmäen liikuntatila ja Kupittaaan jalkapallostadionin päätykatsomoa. Lisäksi vuoden 2008 määrärahasta on varattu 500 000 euroa myönnettäväksi jalkapallon naisten EM-lopputurnauksen turvarakenteisiin. Yhteensä huippu-urheiluhankkeita avustettiin 850 000 eurolla. OPM oli varautunut myös Myllypuron jääurheilukeskuksen avustamiseen 1 700 000 eurolla rahoitussuunnitelmassa 2008–2011.

2.2.3 Informaatio-ohjaus

Informaatio-ohjauksen tarkoituksiksi määriteltiin liikuntapaikkarakentamisen suunta 2007 -asiakirjassa asetettujen toiminta-ajatuksen ja painopistealueiden tukeminen sekä liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntapaikkojen ylläpitoa koskevan tietoperustan ja tiedon käytettävyyden vahvistaminen.

Lukumääräisesti eniten on myönnetty avustusta liikuntapaikan rakentamiseen, korjaukseen ja ylläpitoon liittyville tutkimus- tai kehityshankkeille (17 kpl).

Terveyttä edistävän liikunnan olosuhteiden kehittämiseksi on avustettu seitsemää hanketta, samoin seitsemää hanketta lasten ja nuorten liikuntaolosuhteiden kehittämiseksi sekä turvallisuuden parantamiseksi.

2.3 Liikuntapaikkojen peruskorjaustarve

Valtakunnallisen liikuntapaikkatietojärjestelmän liikuntapaikat.fi -palvelun mukaan Suomessa on 27 120 liikuntapaikkaa (ml. Ahvenanmaa, tilanne 7/2008; ei sis. virkistyskohteita eikä eläinurheilualueita). Liikuntapaikkatietojärjestelmä ei ole tiedoiltaan täysin ajantasainen ja kattava.

Suomalaisten liikuntapaikkojen yhteenlaskettu uushankinta-arvo on arviolta 11,5–12,5 miljardia euroa. Mikäli liikuntapaikkojen peruskorjaustarpeen arvioidaan vuositasolla olevan karkeasti noin 2 %, merkitsee tämä, että vuosittain noin 230–250 miljoonaa euroa tulisi käyttää liikuntapaikkojen peruskorjaukseen. Vuoden 2008 avustushakemusten perusteella peruskorjaushankkeiden yhteenlaskettu kustannusarvio oli noin 90 miljoonaa euroa, mikä vastaa noin 35–40 % peruskorjaustarpeesta.

Liikuntapaikkojen peruskorjaustarve vaihtelee liikuntapaikkatyyppittäin. Yleisesti ottaen erityisesti talotekniikan (lämpö, vesi, ilmastointi, sähkö, automaatio, instrumentointi) kehittyminen saattaa tulevana vuosina aiheuttaa paineita peruskorjaustarpeeseen. Seuraavassa on tarkasteltu muutamien liikuntapaikkatyyppien erityispiirteitä peruskorjaustarpeen osalta:

Uimahallien ensimmäisen peruskorjauksen aika on keskimäärin 25 vuotta valmistumisen jälkeen. Iän suhteen uimahallien peruskorjaustarve tulee vuoteen 2011 saakka pysymään samalla tasolla kuin viime vuosina. Sen sijaan vedenkäsittelyjärjestelmien ja ilmastoinnin uusimisesta aiheutuu usein suuria kustannuksia. Lisäksi kustannuksia nostaa myös se, että yleensä peruskorjauksen yhteydessä pyritään toiminnallisiin laajennuksiin.

Jäähallien osalta on huomioitava, että freonin käyttö uusien aineiden osalta kielletään huollossa alkaen 2010 ja kierrätetyillä aineilla alkaen 2015. Tämä freonin käytön kieltö aiheuttaa peruskorjaustarpeen runsaassa 40 jäähallissa. Jäähallit on joskus rakennettu vaiheittain: ensin on rakennettu teko-

jääkenttä ja tämän jälkeen kentän ympärille eristämättömät seinät ja katto. Lopulta halli on eristetty. Tällainen toteutustapa sisältää laadullisia riskejä teknisen toimivuuden kannalta. Monessa jäähallissa myös ilmankuivatusjärjestelmän puuttuminen raskauttaa rakenteita. Näin ollen pelkän freonin käytön kieltämiseen perustuvat peruskorjaukset eivät tulevana vuosina riitä.

Sisäliikuntatilojen, erityisesti palloilulajeille tarkoitettujen hallien osalta tulevaisuuden peruskorjaushankkeet näyttävät kohdistuvan monipuolistuvan lajikirjon myötä lähinnä laajennustarpeisiin.

Ulkokenttien kannalta tarkasteltuna peruskorjaustarve näyttää muodostuvan siitä, että kunnossapidon helpottamiseksi ja käytön lisäämiseksi luonnonmateriaaleista siirrytään enemmän synteettisiin materiaaleihin.

2.4 Liikuntapaikkojen käyttö

Kansallisen liikuntatutkimuksen⁵ mukaan (2006) eniten käytettyjä liikuntapaikkoja Suomessa ovat kevyen liikenteen väylät sekä ulkoilureitit, kuten pururadat, ladut ja vaellusreitit. Samansuuntaista tietoa antaa myös Suomen Ladun vuoden 2008 alussa teettämä selvitys⁶. Rakennetuista liikuntapaikoista suosituimpia ovat kunto- ja liikuntasalit sekä palloiluhallit.

Naiset käyttävät selvityksen mukaan miehiä enemmän kevyen liikenteen väyliä ja voimistelusalajeja. Miehet puolestaan käyttävät naisia useammin palloilusalajeja, jäähalleja, rakennettuja ulkoliikuntapaikkoja ja piha-alueita.

Kun liikuntapaikkoja tarkastellaan eri käyttäjäryhmien kesken, voidaan liikuntatutkimuksen mukaan todeta, että uimahallit ovat eniten käytettyjä liikuntapaikkoja keskimäärää useammin sellaisten liikkujien parissa, jotka ovat liikunnallisesti passiivisia tai satunnaisliikkujia.

Myös ikä näyttää liikuntatutkimuksen mukaan olevan yhteydessä liikuntapaikkojen käyttämiseen. Varttuneet ikäluokat liikkuvat muita useammin

maanteillä, kevyen liikenteen väylillä ja hoidetuilla ulkoilureiteillä. Nuoret ikäluokat liikkuvat muita useammin kunto- ja voimistelusalajeilla, palloiluhalleissa sekä rakennetuilla ulkoliikuntapaikoilla.

Nuoren Suomen vuonna 2000 julkaistun ”Missä lapsi liikkuu” -tutkimuksen mukaan lasten eniten käyttämiä liikuntapaikkoja ovat koulupihat. Koulu-aikojen ulkopuolella lasten liikunta tapahtuu pääosin kotiympäristössä.

Asuinpaikkakunta vaikuttaa liikuntapaikkojen käyttöön siten, että pääkaupunkiseudulla kevyen liikenteen väyliä, uimahalleja sekä kunto-, voimistelu- ja palloilusalajeja pidetään keskimäärin tärkeimpinä liikuntapaikkoina. Maaseutumaisissa kunnissa korostuvat maantiet pääasiallisina liikkumispaikkoina.

Liikuntatutkimuksessa selvitettiin eri lajien potentiaalisia harrastajia 19–68 -vuotiaiden joukossa. Eniten potentiaalisia harrastajia on uinnilla ja kunto-saliharjoittelulla.

Lääninhallitusten peruspalvelujen arviointiraportin⁷ (2006) mukaan kuntien liikuntapaikkatarjonnalla vastataan hyvin aikuisten eniten harrastamiin liikuntalajeihin. Raportin mukaan uima- ja jäähallipalvelujen saavutettavuuden suhteen maalla ja kaupungissa asuvat suomalaiset ovat eriarvoisessa asemassa. Uimahalli löytyy maaseutumaisista kunnista 17 prosentissa ja kaupunkimaisista kunnista 86 prosentissa. Liikuntapaikkojen käyttömaksuissa on arviointiraportin mukaan suuria eroja.

2.5 Liikuntapaikkojen soveltuvuudesta urheilun kv-arvokilpailuihin ja muihin suurtapahtumiin

Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU) on syksyllä 2008 selvittänyt lajiliitoilta kansainvälisten suurtapahtumien järjestämisen liittyviä olosuhdetarpeita tulevina vuosina. Suurtapahtumien järjestäminen edellyttää pääasiallisesti säännöllistä perusparannusta ja kisojen ajaksi vuokrattavia/rakennettavia väliaikaisrakenteita, myös niissä tapahtumissa, joissa olosuhdevaatimukset täyttyvät.

5 Kansallinen liikuntatutkimus 2005-2006, SLU:n julkaisusarja 5/06

6 TNS Gallupin vastaajapaneeli, aineisto kerätty 11.–16.1.2008

7 Valtakunnallinen peruspalvelujen arviointiraportti 2006, 7.3 Liikuntatoimi

VUODET 2009–2013

Myönnettyjen suurtahtumien osalta olosuhdevaatimukset täyttyvät:

- Nuorten Olympiastadionit, Tampere 2009
- Jääkiekon naisten MM, Hämeenlinna 2009
- Taitoluistelun EM, Hartwall Areena/Helsingin jäähalli 2009
- Purjehduksen EM (olympialuokat), Helsinki 2011
- Alppihiihdon mc (pujottelu ja suurpujottelu) Levi/myönnetty 2013 saakka
- Rallin MM vuosittain

Myönnettyjen suurtahtumien osalta olosuhteissa täydennettävää:

- Jalkapallon Naisten EM-lopputurnaus, Olympiastadion, Finnair Stadium, Lahden stadion, Ratinan Stadion, Veritas Stadion 2009. *Jalkapallostadionien turvarakenteita kehitettävä.*
- Jääkiekon miesten MM, Hartwall Areena 2012 (8-10 vuoden välein). *Katsomokapasiteettia lisättävä II-halleissa.*

Haettujen, ei myönnettyjen suurtahtumien osalta olosuhdevaatimukset täyttyvät:

- Muodostelmaluistelun MM, Hartwall Areena/Helsingin jäähalli 2011
- Nuorten talviolympialaiset, Kuopio 2012

Tapahtumia, joiden hakemiseen lajiliitoissa on kiinnostusta, mutta hakeminen ei ole mahdollista ennen olosuhteiden kehittämistä (kisahaku kiinni ensisijaisesti olosuhdepuutteista):

- Ratamelonnan EM
- Pikaluistelun EM/MM
- Lentomäen MM
- Yleisurheilun halli EM/MM

VUODET 2013 →

Hakuprosessi suunnitteilla/käynnissä, olosuhdevaatimukset täyttyvät:

- Taitoluistelun MM, Hartwall Areena 2015
- Gymnaestrada (voimistelu), Helsinki 2015/2019
- Jääkiekon U20 MM, Hartwall Areena/Helsingin jäähalli, joka 8. vuosi
- Yleisurheilun nuorten MM, Tampere Ratinan stadion

Hakuprosessi suunnitteilla/käynnissä, olosuhteissa puutteita:

- Ampumahiihdon MM, Kontiolahti/Lahti. *Kontiolahden ampumahiihtostadionin osalta edellyttää huolto- ym. tilojen lisärakentamista sekä lisävalaistuksen rakentamista stadionalueelle ja kamerapisteisiin. Lahden osalta edellyttää ampumataulurakenteiden ja sähköisen tulospalvelun uusimista, tv-kaapeloinnin siirtoa ja valaistustason nostoa.*
- Uinnin pitkän radan EM, Helsinki Mäkelänrinteen uintikeskus 2014. *Edellyttää katsomokapasiteetin kasvattamista (1000 lisäpaikkaa) ja mahdollisesti 25 metrin verryttelyaltaan rakentamista.*
- Purjehduksen kaikkien lajien MM, Helsinki 2015. *Edellytyksenä purjehduskeskuksen rakentaminen.*
- Hiihdon pohjoismaisten lajien MM, Lahti/Kuusamo 2015. *Edellyttää Lahden hiihtostadionin perusparannusta ja laajennusta.*
- Yleisurheilun EM, Olympiastadion 2014/2018. *Edellyttää Olympiastadionin laajaa perusparannusta.*
- Lentomäen MM, Suomi 2014/2016. *Edellyttää lentomäen rakentamista.*
- Yleisurheilun halli MM, Messuhalli, (Nokiareena). *Edellyttää yleisurheilun sisähallin rakentamista.*
- Yleisurheilun halli EM, Messuhalli, (Nokiareena). *Edellyttää yleisurheilun sisähallin rakentamista.*
- Ratamelonnan EM Tampere, Kaukajärvi. *Edellyttää soutu-/melontastadionin kehittämistä.*
- Ratamelonnan nuorten MM Tampere, Kaukajärvi. *Edellyttää soutu-/melontastadionin kehittämistä.*
- Rata-ajon MM. *Edellyttää väliaikaisrakenteita.*

Ei hakusuunnitelmaa, mutta lajiliitoissa kiinnostusta:

- Yleisurheilun nuorten EM Tampere, Ratinan stadion
- Jalkapallon MM-karsintaottelut, Olympiastadion, Finnair Stadium, Lahden stadion, Ratinan Stadion, Veritas Stadion
- Jalkapallon EM-karsintaottelut, Olympiastadion, Finnair Stadium, Lahden stadion, Ratinan Stadion, Veritas Stadion
- Koripallon EM, Hartwall Areena/LänsiAuto Areena
- Lentopallon EM, Hartwall Areena/LänsiAuto Areena
- Yleisurheilun MM, Olympiastadion
- Soudun EM Tampere, Kaukajärvi
- Talviuniversiadit Kuopio
- Talviolympialaiset

3 Liikuntapaikkarakentamisen muuttuva toimintaympäristö⁸

3.1 Elämäntavat ja arki muutoksessa

Suomalaisen väestön elintaso on tällä hetkellä parempi kuin koskaan. Nykypäivän suomalaiset ovat koulutumpia kuin edelliset sukupolvet ja lisäksi keskivertosuomalaiset syövät aiempaa terveellisemmin. Keskivertosuomalaisella on tyydyttävä terveys, hyvät asuinolot ja lisäksi suomalaiset elävät entistä pidempään.

Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna koko väestön terveydentila ja hyvinvointi ovat kehittyneet positiiviseen suuntaan, mutta samalla korkeaan elintasoon liittyvät sairaudet ovat alkaneet lisääntyä. Lisäksi väestön hyvinvoinnissa on nähtävissä polarisaatiota: sekä hyvinvointi että pahoinvointi näyttävät kasautuvan. Polarisaatiokehitys voi johtaa siihen, että kouluttamattomat ja syrjäytyvät ovat vaarassa jäädä myönteisen terveys- ja liikuntakehityksen ulkopuolelle.

Monella mittarilla tarkasteltuna myös suomalaisten lasten hyvinvointi on kohentunut⁹. Lasten ruumiillinen terveydentila on parantunut ja samalla tupakointi sekä huumeiden käyttö ovat vähentyneet. Sen sijaan psykosomaattinen oireilu on yleistynyt. Lasten hyvinvointia uhkaavat masentuneisuus sekä

nukkuma-ajan lyheneminen ja siitä seuraava väsymys. Liikunnan kannalta lasten ja nuorten tilanne on huolestuttava, sillä noin viidennes nuorista pojista ja neljännes tytöistä liikkuu erittäin vähän ja elintapa-sairaudet ovat yleistyneet viime vuosina myös lasten ja nuorten parissa. Lisäksi huomionarvoista on, että nuorten urheiluseuraliikunta ja sen mukana kokonaisliikunta vähenevät selvästi 12 ikävuoden jälkeen.

Yleisesti ottaen liikunnan harrastaminen on väestötasolla nousussa, mutta arkiliikunnan osuus on laskussa. Kokonaisuutena arkiliikunnan vähentyminen on vaikuttanut siihen, että liikkumisen määrä on väestötasolla laskenut. Fyysisen terveytensä kannalta riittävästi liikkuvia on kouluikäisistä nuorista arviolta noin 40–50 % ja aikuisista noin 60–65 %. Tämä tarkoittaa sitä, että lähes puolet kansalaisista tarvitsisi fyysisen terveytensä kannalta nykyistä enemmän liikuntaa joko harrastuksen tai muun fyysisen aktiivisuuden muodossa.

Tämän päivän suomalaisten arkipäivä on entistä aikataulutetumpaa ja vähäisestä vapaa-ajasta kilpailevat monet tahot. Etenkin hyvin koulutetut suomalaiset ja lapsiperheiden vanhemmat kärsivät aikapulasta ja kiireestä.

⁸ Toimintaympäristökuvaus perustuu pääosin kansallisen liikuntaohjelman toimikunnan loppuraportissa esitettyihin näkemyksiin (Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta) sekä Sitran julkaisuun: Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä yhteiskuntaa. Kansallisen ennakoitiverkoston näkemyksiä Suomen tulevaisuudesta.

⁹ Suomalaisten hyvinvointi 2008

3.2 Ikääntyvien sekä liikkumis- ja toimimisesteisten käyttäjryhmien tarpeet korostuvat

Liikkumis- ja toimimisesteiset ovat henkilöitä, joiden kyky liikkua ja toimia itsenäisesti on sairauden, vamman tai muun syyn takia heikentynyt väliaikaisesti tai pysyvästi.

Liikuntaharrastustoiminnan osalta liikkumis- ja toimimisesteiset ovat muuhun väestöön verrattuna erityisasemassa. Suomessa arvioidaan olevan pysyvästi liikkumis- ja toimimisesteisiä henkilöitä noin 10 % väestöstä. Näiden osuus kasvaa huomattavasti, kun mukaan lasketaan lapsiperheet, tilapäisesti vammautuneet ja ikääntyneet henkilöt.

Joka kolmas liikkumis- ja toimimisesteisistä suomalaisista ei ole tyytyväinen kuntansa tarjoamiin erityisliikuntapalveluihin¹⁰. Säännöllisesti liikuntaa harrastavien liikkumis- ja toimintaesteisten yhdeksi suurimmista ongelmista koetaan liikuntatilojen toimimattomuus sekä puuttuvat esteettömät tilat. Kasvukeskuksissa ja suurissa kaupungeissa asuvat erityisryhmiin kuuluvat ovat paremmassa asemassa liikunnan harrastamisessa kuin maaseudulla ja pienissä kunnissa asuvat.

Väestön voimakkaan ikääntymisen myötä liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden määrä tulee lähivuosina lisääntymään entisestään¹¹. Suomen väestö ikääntyy nopeimmin teollisuusmaiden joukossa, joten väestön ikääntymiseen liittyvät haasteet tullaan kohtaamaan muita kehittyneimpiä yhteiskuntia nopeammin. Muutos johtuu eliniän pitenemisestä ja syntyvyyden alhaisuudesta. Vuonna 2000 yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä oli 15 prosenttia. Vuonna 2030 se tilastokeskuksen tietojen mukaan kasvaa 26,3 prosenttiin.

3.3 Kunta- ja yhdyskuntarakenne muuttuu

Kunta- ja palvelurakennemuutos (Paras-hanke) vaikuttaa kuntarakenteeseen lisäämällä kuntaliitoksia

ja yhteistoiminta-alueita. Myös kuntien palvelurakenteet, tuotantotavat ja prosessit kehittyvät. Tulevaisuudessa kunta- ja palvelurakenteen muutokset tulevat vaikuttamaan liikuntakulttuuriin siten, että liikuntapalveluja järjestetään ja tuotetaan kuntarajoja ylittäen.

Suomen aluerakenne keskittyy ja samalla alueet erilaistuvat. Tuotanto ja työllisyys keskittyvät suurille kaupunkiseuduille maan etelä- ja länsiosiin. Keskitymistä kuvaa se, että lähes puolet suomalaisista asuu kymmenellä suurimmalla kaupunkiseudulla. Suomen kunnista valtaosa on pieniä, alle 5000 asukkaan kuntia (222 kpl, 2006), mutta Suomen sadassa pienimmässä kunnassa asuu noin neljä prosenttia maan asukkaista.

Suomalaisten arkiympäristö on muuttunut enemmän urbaaniksi, kun haja-asutusalueilta on muutettu keskuksiin. Asuminen keskittyy kaupunkimaisesti, autojen määrä lisääntyy ja kaupungit sekä muut palvelut keskittyvät. Matkustaminen myös harrastuksiin lisääntyy. Matkustaminen vaikuttaa harrastamisen kustannuksiin ja harrastusmahdollisuuksien epätasa-arvoistumiseen.

Vaikka julkisen vallan pyrkimyksenä on ollut taata yhtäläiset elinolot ja palvelut kaikille, ovat alueelliset erot lisääntyneet. Tuotanto, väestö ja palvelut keskittyvät ja tämä johtaa myös hyvinvoinnin erilaistumiseen.

3.4 Ilmasto muuttuu

Kansainvälisen tiedeyhteisön piirissä on pitkälle menevä yksimielisyys siitä, että ihmisen aiheuttamat muutokset ilmakehän koostumuksessa voivat johtaa laajoihin ilmastomuutoksiin. Nämä muutokset voivat vaikuttaa monin tavoin maapallomme luontoon ja ihmisen elämään. Tasaiseksi muutokseksi tulkittuna vuosikeskilämpötila on kohonnut reilun asteen 150 vuoden aikana. Voimakkainta lämpeneminen on ollut kevätkuukausina noin 2 astetta. Talvet ovat lämmenneet noin asteen sekä kesät ja syksyt puolisen astetta.

Suomen tärkeimmäksi ympäristöpoliittiseksi painopisteeksi on määritelty¹² ilmastomuutoksen

10 Erityisliikuntaa kuntiin 2007–2009, LTS

11 Invalidiliiton esteettömyysprojekti: www.esteeton.fi

12 Kansallinen kestävä kehityksen strategia. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2006

hillitseminen, koska ilmastonmuutosta pidetään ihmiskunnan ja luonnonjärjestelmien kestävyiden kannalta suurimpina uhkina. Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan yleensä ihmisen toimista johtuvaa globaalia ilmaston lämpenemistä.

3.5 Julkisessa taloudessa tuottavuuden vaade

Hallitus valmistautuu väestön ikääntymisen aiheuttamiin menopaineisiin vahvistamalla julkisen talouden kestävyttä. Hallituksen kehyspäätöksessä 2009–

2012 todetaan, että julkisen talouden tuottavuutta parannetaan kunta- ja palvelurakennehankkeella sekä valtion tuottavuusohjelmalla.

Valtionhallinnon tuottavuusohjelma koskee julkisen hallinnon ja palvelujen tuottavuuden kehittämistä. Lähtökohta tuottavuusohjelmassa on, että tuottavuuden kasvun myötä voidaan pitää huolta valtion vastuulla olevien tehtävien hoitamisesta ja palvelutason parantamisesta. Samalla voidaan valtion palveluksessa olevan henkilöstön määrää sopeuttaa hallitusti koko kansantalouden käytettävissä oleviin työvoimaresursseihin.

4 Haasteita liikunnan olosuhteille

Edellä esitetystä voidaan todeta, että liikunnan olosuhdetyölle luovat tavoitteita etenkin hallituksen hyväksymät asiakirjat. Olennaisia tavoitteita ovat liikuntapalvelujen saavutettavuus ja arkiliikunnan edellytysten parantaminen. Liikuntaolosuhteilla tulee yleisellä tasolla edistää väestön terveyttä sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Myös suurtapah- tumien järjestämisedellytysten parantaminen halli- tusohjelmatavoitteena asettaa vaatimuksia liikunnan olosuhteiden osalta.

Liikuntapaikkojen nykytilaa ja niiden kuntoa arvioitaessa on ilmennyt, että niitä tulee lähivuosina koskemaan laajamittainen peruskorjaustarve. Olen- naista peruskorjausten osalta on huomioida olemassa olevien liikuntapaikkojen korjausrakentaminen ener- giatehokkailla ja esteettömillä ratkaisulla.

Esteettömyysasiat ovat olleet liikuntapaikkara- kentamisessa esillä jo pitkään. Tästä huolimatta yhä edelleen hankkeissa ja liikuntapaikoissa on olennaisia puutteita esteettömyyteen liittyen. Liikkumis- ja toimimisesteisten liikkumismahdollisuuksista niin sisä- kuin ulkoliikuntapaikoissakin on huolehdittava, sillä eri tavalla liikkumis- ja toimimisesteisten määrä tulee väestön ikääntyessä lisääntymään olennaisesti.

Elämäntapojen ja arjen muutoksen myötä uusia haasteita liikunnan olosuhteille tulee liikunnallisen polarisaation ehkäisemisessä. Liikuntapaikkojen on oltava läheltä saavutettavissa ja arjen ympäristöihin integroituina.

Ilmaston lämpeneminen tulee todennäköisesti muuttamaan myös liikuntapaikkarakentamista ja sen painotuksia. Ilmastonmuutos vaikuttaa liikunnan olosuhteiden tulevaisuuteen ensinnä siten, että lii- kuntapaikkarakentamiselta vaaditaan yhä enemmän ympäristötietoisia valintoja ja kestäväen kehityksen periaatteiden noudattamista. Ilmastopolitiikan edel- lyttämän energiansäästötavoitteen johdosta myös liikuntapaikkojen energiankulutus tulee tarkasteluun.

Toisaalta ilmastonmuutos aiheuttaa myös ilmaston lämpenemisen osalta sitä, että eteläinen osa Suomea voi jäädä vaille pysyvää talvista lumipeitettä. Näin ollen talviurheilulajien harrastamisen mahdollisuudet siirtyvät yhä pohjoisemmaksi, sisätiloihin tai katet- tuihin paikkoihin. Toisaalta myös kasvukausi pitenee ja esimerkiksi nurmikenttien lämmityskustannukset vähenevät.

Kunta- ja palvelurakenteen muutos luo osaltaan mahdollisuuksia sille, että liikuntapaikkarakenta- misen ja liikuntapalveluiden kokonaisuutta kyetään tarkastelemaan laajemmissa kokonaisuuksissa. Lisäksi on mahdollista, että liikuntapaikkapalveluiden tar- jonta laajenee kuntarajat ylittäen. Rakennemuutos voi tuoda tullessaan myös joidenkin liikuntapaikko- jen keskittämistä erityislajien ja suurimpien liikun- tapaikkojen osalta. Toisaalta myös kyläyhteisöjen ja kaupunginosien merkitys tulee korostumaan liikun- taedellytysten luomisessa.

Liikuntapaikkarakentamiseen oman haasteensa luo julkisen talouden tuottavuusvaatimus. Myös julkisessa rahoituksessa tulee olla valmiina uudenlaisten rahoitusmallien toteuttamiseen, jotta liikuntapalvelut voidaan taata koko väestölle.

Liikunnan olosuhteita kehitettäessä on erityishuomio kiinnitettävä riittävästi liikkuvien osuuden lisäämiseen. Tällöin olennaista on suunnata liikuntapaikkarakentamisen avustuksia sellaiseen rakentamiseen,

joka tukee liikunnallisesti passiivisten aktivoimista sekä sellaisia lajeja, joilla on eniten potentiaalisia harrastajia. Rakennetuista liikuntapaikoista etusijalle nousevat esimerkiksi uimahallit ja lähiliikuntapaikat.

Rakennettujen liikuntapaikkojen paikallisella tasolla määritettävällä käyttöpolitiikalla (sis. käyttövuoro- ja taksapolitiikat) pitäisi tukea hallitusohjelman linjauksissa esitettyjä tavoitteita, kuten tasa-arvoa, saavutettavuutta sekä lasten ja nuorten liikuntaa.

5 Suomen liikuntaolosuhteiden visio 2015

Tässä strategiassa keskitytään opetusministeriön toimiin liikunnan olosuhteiden tukemisessa ja suuntaamisessa. Seuraavassa esiteltävä liikuntaolosuhteiden visio 2015 koskee kuitenkin kaikkia mahdollisia tahoja, jotka luovat liikunnalle olosuhteita ja edellytyksiä.

Suomi on liikuntaolosuhteiden mallimaa, jossa on eri käyttäjien kannalta erinomaiset edellytykset liikunnallisen elämäntavan toteutukselle, liikunnan harrastamiselle sekä kilpa- ja huippu-urheilulle.

Rakennetut liikunnan olosuhteet tarjoavat yhdessä luonnon ja liikuntaa tukevan rakennetun arkiympäristön kanssa houkuttelevat edellytykset elämäntavan eri vaiheissa ja eri tarpeista lähtevälle liikunnallisen elämäntavan ja säännöllisen liikuntaharrastuksen toteuttamiselle. Liikuntapaikat, erityisesti lähiliikuntapaikat tarjoavat turvallisia ja terveellisiä liikuntaympäristöjä, jotka palvelevat tasa-arvoisesti eri väestöryhmiä.

Suomalaisten urheilijoiden saavutukset viestivät huippu-urheilun laadukkaista toimintaedellytyksistä. Korkeatasoiset suorituspaikat ja hyvin varustetut urheilukeskukset tekevät Suomesta halutun kansainvälisten huippu-urheilutapahtumien järjestäjämaan.

Osana laaja-alaista liikunnan palveluverkkoa suomalainen liikuntatietopankki tuo käyttäjäläheisiksi tuotteistetut liikuntapaikkapalvelut kaikkien saataville informaatioteknologian parhaita sovellutuksia hyödyntäen.

Liikuntapaikkojen saavutettavuus, käyttöturvallisuus, toiminnallinen muunneltavuus, rakenteiden pitkäikäisyys sekä suunnitelmallinen huolto ja ylläpito tukevat monipuolisten liikuntapalvelujen taloudellista tarjontaa ja ympäristön kestävä kehitystä. Sisäurheilutilojen hyvä sisäilmasto tukee liikunnan terveydellisiä tavoitteita.

Suomalainen liikuntapaikkojen toiminnallinen ja tekninen suunnittelu on korkeatasoista ja sillä on laajaa kansainvälistä kysyntää. Liikuntapaikkojen rakentamisen ja ylläpidon toiminnallinen, turvallinen, terveydellinen, taloudellinen, eettinen ja ekologinen laatu on korkea.

Liikuntaolosuhteet tarjoavat runsaasti näyttöjä innovatiivisuudesta, suomalaisesta informaatio- ja kommunikaatioteknologian ja puurakentamisen osaamisesta sekä suomalaisen luonnon hyödyntämisestä ja kunnioittamisesta houkuttellen Suomeen alan asiantuntijoita, opiskelijoita ja muita alueesta kiinnostuneita vieraita.

6 Liikuntapaikkarakentamisen arvopohja suunta 2011 -asiakirjassa

Seuraavassa esitetyillä periaatteilla tarkoitetaan sitä, että ne tulisi yleisesti ottaa huomioon liikuntapaikkarakentamisessa ja myös liikuntapaikkarakentamisen ohjauksessa. Kyse näiden viiden periaatteen osalta on ennemmin arvopohjasta kuin suoranaisista mitattavissa olevista avustuskriteereistä.

- 1 Liikuntapaikat ovat esteettömiä ja helposti saavutettavia
- 2 Kestävän kehityksen periaatteet huomioidaan myös liikuntapaikkarakentamisessa
- 3 Liikuntaolosuhteilla edistetään tasa-arvoa
- 4 Liikuntapaikat ovat laadukkaita ja turvallisia
- 5 Liikunnan olosuhteydessä tehdään hallinnonalat ja sektorit ylittävää yhteistyötä

6.1 Liikuntaolosuhteet ovat esteettömiä helposti saavutettavia

Liikuntaympäristö on esteetön silloin, kun se on kaikille käyttäjille turvallinen ja miellyttävä, ja kun kaikkiin tiloihin on helppo päästä. Lisäksi tilat ja niissä olevat toiminnot ovat mahdollisimman helpokäyttöisiä ja loogisia.

Perustuslaki, liikuntalaki, maankäyttö- ja rakennuslaki sekä maankäyttö- ja rakennusasetus edellyttävät esteettömyyttä ja saavutettavuutta rakennetulta ympäristöltä – myös liikuntapaikoilta. Eri käyttäjäryhmien liikkumisen edellytykset tulee turvata kiin-

nittämällä entistä enemmän huomiota liikuntapaikkojen esteettömyyteen. Esteettömät ja liikkumiseen sekä liikunnan harrastamiseen houkuttelevat tilat ja ympäristöt mahdollistavat liikkumis- ja toimimisesteisten sekä ikääntyneiden henkilöiden liikuntaharrastukset ja omasta kunnostaan huolehtimisen liikunnan avulla.

Esteettömyydessä on kyse mahdollisuuksien luomisesta, ihmisoikeuksista sekä laadusta ja turvallisuudesta. Esteettömyys voi olla välttämätöntä kilpaurheilijoille, harrastajille ja omasta kunnostaan huolehtiville, yleisölle, saattajille tai toimitsijoille. Esteettömät liikuntapaikat soveltuvat kaikille. On parannettava liikuntapaikkojen suunnittelijoiden esteettömyysosaamista ja esteettömyyden toteutumista.

Liikuntapaikkojen saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että liikuntapaikka vastaa toiminnallisilta ominaisuuksiltaan tarkoitustaan, soveltuu erilaisten käyttäjäryhmien tarpeisiin ja myös sijaitsee fyysisesti käyttäjien helposti saavutettavissa.

6.2 Kestävän kehityksen periaatteet huomioidaan myös liikuntapaikkarakentamisessa

Suomalaisessa politiikassa kestävän kehityksen osina pidetään ympäristönäkökohtia sekä viime vuosina myös yhä vahvemmin sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia näkökohtia. Liikuntalain mukaan yhtenä

lain tarkoituksena on liikunnan avulla tukea ympäristön kestävästä kehityksestä.

Ilmastonmuutosta hillitään energiatehokkailla ratkaisulla, kestäviä tuotantotapoja edistämällä ja kulutustottumuksia muuttamalla. Myös kestävien yhdyskuntarakenteiden luominen on tärkeä osa ilmastonmuutoksen hillitsemistä. Suomessa on pidetty tärkeänä, että kestävä kehityksen näkökulma sisällytetään läpäisyperiaatteella kaikkiin politiikkoihin.¹³ Keskeistä on, että julkista ohjausta myös liikuntapaikkarakentamisen osalta tehdään pitkäjänteisesti ja ylisukupolvisesti ajatellen.

Ekologinen kestävyys voidaan huomioida julkisia hankintoja tehtäessä¹⁴. Ohjauksen kannalta keskeistä on, että liikuntapaikkarakentamisessa viestitään aktiivisesti ympäristönäkökulman sisällyttämisestä rakentamishankkeisiin. Ainoastaan informaatio-ohjaus ei riitä, vaan kestävien valintojen ja tulosten saavuttamiseksi tarvitaan kannusteita, vaatimuksia, normeja tai näiden yhdistelmiä.

Rakentamisen osalta painopistettä tulisi siirtää uudisrakentamisesta olemassa olevan rakennuskannan käyttöasteen lisäämiseen sekä korjausrakentamiseen. Kauaskantoisimmat ja kustannustehokkaimmat ratkaisut ilmastonmuutoksen ehkäisyssä liittyvät rakennusten energiatehokkuuden kehittämiseen ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen siten, että rakennetut liikuntapaikat ovat asuin ympäristöjen läheisyydessä tai hyvien julkisten yhteyksien varrella. Nämä ratkaisut tuovat säästöjä pitkällä aikavälillä. Rakentamisen ohjauksella tulee vaikuttaa siihen, että näitä kauaskantoisia päätöksiä ei tehdä lyhyen tähtäimen vaikutusten, kuten rakentamiskustannusten perusteella.

6.3 Liikuntaolosuhteilla edistetään tasa-arvoa

Liikuntapaikkarakentamisen ohjaamisessa ja elinympäristöjen kehittämisessä painotetaan koko väestön liikuntamahdollisuuksien edistämistä. Liikuntapaikkarakentamisen ohjauksessa huomioidaan eri liikuntalajit painopisteenä laajoja kansanryhmiä palvelevat liikuntapaikat.

Tavoitteena on ihanteellisilla liikunnan olosuhteilla lisätä suomalaisten liikkumisaktiivisuutta sekä liikkumisen laaja-alaista tasa-arvoa. Mahdollisimman monen olisi voitava harrastaa liikuntaa omista lähtökohdistaan terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi. Tärkeää on luoda sellaisia liikuntapaikkoja, jotka olisivat väestön käytettävissä riippumatta harrastajien sukupuolesta tai asuinpaikasta tai mahdollisista liikkumis- ja toimimisesteistä, sosioekonomisesta tilanteesta tai muista liikkujiin itseensä liittyvistä syistä.

6.4 Liikunnan olosuhteet ovat laadukkaita ja turvallisia

Rakennettujen liikunnan olosuhteiden on oltava laadukkaita sekä rakenteiltaan ja materiaaleiltaan turvallisia.

Keskeisiä liikuntapaikkarakentamisen laatuksia ovat liikuntapaikkojen turvallisuus, toiminnallisuus, taloudellisuus terveydellisyys ja ekologisuus. Liikuntapaikkarakentamisen ohjauksessa hyödynnetään maankäyttö- ja rakennuslain säädöksiä, joilla tähdätään rakentamisen parempaan laatuun.

Kehitetään avustustoimintaan liittyvää ohjausmenettelyä siten, että painopisteeksi otetaan hankesuunnitelmien laatu ja avustusehtojen mukaiset toimet. Hyödynnetään maankäyttö- ja rakennuslain mukaista erityismenettelyä laajasti. Lisäksi edistetään rakenteellisen turvallisuuden ja terveellisuuden katsastusmenettelyn käyttöönottamista rakennettujen liikuntapaikkojen osalta.

Täsmennetään liikuntalain mukaisia liikuntapaikkarakentamisen avustusehtoja siten, että rakentamisen laatua koskevat asiat otetaan nykyistä enemmän huomioon.

Opetusministeriön liikuntapaikkarakentamista koskevaa informaatio-ohjausta tehostetaan erityisesti liikuntapaikkarakentamista koskevan suunnittelun osalta. Liikuntapaikkoja koskeva tutkimus tukee ennakointia ja liikuntapaikkojen korkeaa laatua, tutkimus hyödyntää tieteellistä perustutkimusta ja suuntaa sitä tavoitteiden kannalta keskeisiin kysymyksiin. Korjaamisen ennakointia ja suunnitelmallisuutta

13 Kohti kestäviä valintoja, kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi VNK julkaisu 5/2006

14 Ehdotus kestävien hankintojen toimintaohjelmaksi. Julkisten hankintojen työryhmän ehdotus 13.2.2008

painotetaan informaatio-ohjauksella vastaamaan korjausrakentamisen tarvetta.

Laatu ja turvallisuus korostuvat etenkin suurtahtumien järjestämisen yhteydessä. Tällöin huomio kiinnittyy yleisön turvallisuuteen suurtahtuma-areenoiden rakenteiden suunnittelussa ja toteutuksessa siten, että rakenteelliset ratkaisut tukevat järjestyksen valvomisesta vastaavien viranomaisten toimintaa.

6.5 Liikunnan olosuhdetyössä tehdään hallinnonalat ja sektorit ylittävää yhteistyötä

Eri hallinnonalojen ratkaisuilla voidaan tukea liikunnallisuutta. Vähän liikkuville väitön elinympäristö on merkittävä liikkumista säätelevä tekijä. Turvallinen ja liikuntaan innostava elinympäristö kannustaa

liikkumaan. Etenkin arkiliikunnan edistämässä eri hallinnonalojen välinen yhteistyö korostuu. Yhdyskuntasuunnittelulla ja kaavoituksella on merkittävä asema, kun luodaan välittömiin asumisympäristöihin houkuttelevia arkiliikuntamahdollisuuksia

Liikuntapaikkarakentamisen, yhdyskuntarakenteen ja maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon laajasti kaikkien kansalaisten liikuntamahdollisuudet rakennetun ympäristön ja luonnonympäristön mahdollisuuksien osalta.

Liikuntapaikkarakentamisessa ja sen toimintamalleissa ennakoidaan ja sopeudutaan muutoksiin, joita maan sisäinen muuttoliike ja väestön ikääntyminen sekä yhdyskuntarakenteiden muutokset aiheuttavat. Hallinnonalojen on tehtävä yhteistyötä horisontaalisesti, sillä liikuntapaikkojen ja liikuntaedellytysten luominen ei ole ainoastaan liikuntahallinnon asia.

7 Strategiakauden painopistealueet

Opetusministeriön liikuntapaikkojen rakentamispolitiikan painopistealueet voidaan johtaa:

- a) yleisistä rakentamispoliittisista tavoitteista
- b) hallitusohjelman perusteella määritellyistä toimintapoliittisista tavoitteista.

1. Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen kehittäminen (b)

Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen kehittämisen lähtökohtana ovat hallitusohjelma sekä liikunnan toiminnalliset tavoitteet. Käytännössä kehittämisalueina tulevat kysymykseen etenkin kotipiha-, päiväkot-, puisto- ja koulualueet. Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen osalta on huomioitava mahdollisuuksien mukaan niiden soveltuvuus myös muiden käyttäjäryhmien tarpeisiin.

2. Terveyttä edistävien liikuntaolosuhteiden lisääminen (b)

Terveyttä edistävät liikuntaolosuhteet painopistealueena tarkoittaa sitä, että liikuntaolosuhteilla voidaan lisätä oman terveytensä kannalta riittävästi liikkuvien määrää. Tavoitteena on madaltaa liikuntaharrastuksen aloittamiskynnystä. Etenkin ikääntyvien ja ikään-tyneiden ihmisten kannalta liikuntaolosuhteiden houkuttelevuudella ja saavutettavuudella on suuri

merkitys. Lähtökohtana on hallitusohjelma, jossa määritellään tavoitteeksi väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen elämänkaaren eri vaiheissa.

3. Liikuntapaikkojen laadun kehittäminen (a)

Liikuntapaikkojen laadun kehittäminen painopistealueena tarkoittaa, että ohjausjärjestelmä tukee korkealaatuista ja esimerkillistä rakentamista. Liikuntapaikkarakentamisen laatuajattelun tulee toteutua koko liikuntapaikkarakentamisen prosessin ajan jo suunnitteluvaiheesta käyttöön saakka. Liikuntapaikkarakentamisen laatu on monipuolinen käsite ja pitää kokonaisuutena sisällään erilaisia laatuun liittyviä tekijöitä. Olemassa olevan liikuntapaikkarakennuskannan korjausrakentaminen on myös osa liikuntapaikkojen laadun kehittämistä.

Tässä suunta-asiakirjassa liikuntapaikkarakentamisen laatuajattelussa korostuvat mm. seuraavat näkökulmat:

Toiminnallinen laatu: rakennettu liikuntapaikka vastaa sitä käyttötarkoitusta, jota varten se on suunniteltu ja rakennettu. Liikuntapaikan on sovelluttava niiden lajien harrastamiseen ja niiden käyttäjäryhmien käytettäväksi, joille se on toiminnallisesti tarkoitettu. Toiminnallista laatua on myös tilojen esteettömyys.

Terveydellinen laatu: rakennetun liikuntapaikan rakenteet ja materiaalit ovat terveydelle haitattomia.

Taloudellinen laatu: liikuntapaikan suunnittelussa huomioidaan koko rakennuksen elinkaaren kustannukset: sen rakentamiseen, materiaaleihin, käytettävyyteen ja käyttökustannuksiin liittyvät taloudelliset seikat.

Turvallinen laatu: liikuntapaikan suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä huomioidaan turvallisuusnäkökohdat. Turvallisessa laadussa korostuvat etenkin rakenteet ja niiden kantavuus sekä sisäilman turvallisuus.

Ekologinen laatu: liikuntapaikan rakentaminen perustuu koko elinkaarta koskeviin ekologiisiin ja energiatehokkaisiin ratkaisuihin sekä materiaalien kierrätettävyyteen - myös peruskorjauksissa. Ekologinen laatu on myös sitä, että liikuntapaikka on ekologisesti saavutettavissa.

Esteettinen laatu: rakennettu liikuntapaikka sopii ympäristöönsä ja on houkutteleva liikunnan harrastamiselle.

4. Kaavoitus ja yhdyskuntasuunnittelu (a ja b)

Tarkoituksenmukainen liikkumisympäristöjen rakentaminen mahdollistuu kaavoituksen ja yhdyskuntasuunnittelun keinoin. Yleisellä tasolla lähi- ja arkiliikuntamahdollisuuksien sekä liikunnan edellytysten kehittäminen ovat vaikuttamista alueidenkäytön tavoitteisiin, yhdyskuntasuunnitteluun ja kaavoitukseen. Painoalueen toisessa ääripäässä ovat valtakunnalliset maankäytön tavoitteet ja toisessa eri liikuntamuotojen vaatimien tilojen ja sijoittelun tarkastelu. Rakennettavat liikuntapaikat tulisi sijoittaa yhdyskuntarakenteessa asuinympäristöjen läheisyyteen tai julkisten liikenneyhteyksien varrelle.

8 Ohjauskeinot

Ohjausjärjestelmään kohdistuvat muutokset muun muassa aluehallinnon uudistamisen näkökulmasta vaativat, että opetusministeriön liikuntapaikkarakentamisen ohjausjärjestelmää kehitetään vastaamaan muuttuvia hallinnollisia järjestelyitä paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Liikuntapaikkarakentamisen ollessa erityisosaamista vaativa alue, on tärkeää turvata nykyisen osaamiskapasiteetin säilyminen ohjausjärjestelmässä sekä liikuntapaikkarakentamisen valtakunnallinen koordinaatio ja ohjaus keskushallinnossa.

Ohjauskeinoja ovat normiohjaus (lait ja asetukset), resurssiohjaus (budjetti ja valtionapujärjestelmät) sekä informaatio-ohjaus (tutkimus, ohjeet, oppaat, neuvontapalvelut ja tietopalvelut).

8.1 Normiohjaus: lait ja asetukset

Voimassa olevassa liikuntalaissa viitataan lakiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Tämä laki on etenkin hankesuunnitelmaa ja tilaohjelmaa koskevilta määritelmiltään liian yleisluonteinen liikuntapaikkarakentamisen erityispiirteiden huomioimisen osalta. Opetusministeriöllä tulee olla liikuntalain 8 §:ssä säädetty oikeus antaa erillisiä määräyksiä niistä vaadittavista asiakirjoista, joilla voidaan arvioida erityisesti liikuntapaikkojen toiminnallisuutta, turvallisuutta, terveellisyttä ja taloudellisesta ja ekologisesti kestävästä käytöstä.

Lisäksi opetusministeriö ja valtion liikuntaneuvosto toimivat aktiivisesti liikunnan olosuhteiden kehittämiseen vaikuttavien keskeisten lakien ja asetusten valmistelussa, toimeenpanossa sekä seurannassa ja arvioinnissa.

8.2 Resurssiohjauksen periaatteet

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa linjatut keskeiset periaatteet ja strategiset painopistealueet sekä liikuntalain määräykset otetaan huomioon valtion talousarviossa liikuntapaikkarakentamiselle tarkoitetun resurssin myöntämisessä.

Valtion talousarvioon otetun määrärahan puitteisissa myönnetään valtionavustuksia liikuntapaikkojen sekä niihin liittyvien vapaa-aikatilojen perustamishankkeisiin. Valtion talousarviosta avustettavat perustamishankkeen kustannukset koostuvat varsinaisen liikuntapaikan rakentamisen kustannuksista, liikuntapaikan tarkoituksenmukaisesta varustamisesta, liikuntatoiminnan edellyttämien oheistilojen rakentamisen kustannuksista sekä liikuntapahtuman seuraamista varten olevan katsomon tai sen osan rakentamisen kustannuksista, jos hankkeen käyttötarkoitus tukee katsomon rakentamista osana urheilupaikan toiminnallista kokonaisuutta eikä katsomoa ole rajattu yleiseltä käytöltä käyttöoikeuden myynnin tai muun seikan johdosta liikuntatilan hankinnasta.

8.3 Avustamista puoltavat kriteerit

I Liikuntalain 8 §: laajojen käyttäjärühmien palveleminen

Liikuntalain 8 § määrittää kriteerin **laajoista käyttäjärühmistä**: ”Avustuksilla edistetään erityisesti laajojen käyttäjärühmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista, hankkimista, peruskorjaamista ja varustamista.” Käytännössä kriteerin vaatimuksia vastaavat sellaiset liikuntapaikat, joita käytetään tehokkaasti eri vuorokaudenaikoina ja jotka monikäyttöisinä tiloina tai alueina palvelevat erilaisia käyttäjäryhmiä eri vuodenaikoina.

Tarkemmin sitä, että liikuntapaikka palvelee laajoja käyttäjäryhmiä voi tarkastella kolmen eri tekijän kannalta: Ensinnä liikuntapaikan **fyysinen rakenne** mahdollistaa suuret käyttäjämäärät, toiseksi liikuntapaikka on käyttäjien **saavutettavissa** esteettömästi ja kolmanneksi myös **käyttöpolitiikka** (sis. käyttövuoro- ja taksapolitiikka) mahdollistaa erilaisten käyttäjäryhmien omaehtoisen liikkumisen.

Säännöksen mukaisia liikuntapaikkoja ovat ennen kaikkea lähiliikuntapaikat, liikuntasalit ja uimahallit. Liikuntasalit palvelevat tavallisesti päivisin koululaisia ja iltaisin liikunnan harrastajia. Uinnin yleinen suosio ja vesiliikunnan soveltuvuus lapsille, aikuisille, liikkumis- ja toimimiseesteisille henkilöille sekä kunto- ja kilpauimareille toteuttaa suurten kävijämäärien ohella myös liikunnan tasa-arvovaatimusta.

Kuntakoon kasvaessa taajamien, kyläyhteisöjen ja kaupunginosien merkitys arkiliikunnan edistämisessä ja liikuntamahdollisuuksien tarjoamisessa korostuu. Tärkeänä pidetään sitä, että liikuntapaikka sijaitsee päivittäisen elinpiirin alueella (koti, päiväkotiki, koulu ja työpaikka). Kriteeri siis pitää sisällään myös ne liikuntapaikat ja alueet, joiden kehittämistä on painotettu ns. lähiliikuntapaikkakäsitteen avulla, sisältäen myös koulupihojen liikuntaolosuhteet.

Lähiliikuntapaikalla tarkoitetaan päivittäiseen liikuntaan tarkoitettua, vapaassa ja maksuttomassa käytössä olevaa liikunta-paikkaa, joka sijaitsee asuinalueella käyttäjiensä helposti ja turvallisesti saavutettavassa paikassa. Lähiliikuntapaikan fyysinen toteutus lähtee paikallisista tarpeista ja lähtökohdista, mutta keskeisinä tavoitteina korostuvat aina myös

paikan liikunnallinen monikäyttöisyys, ympärivuotisuus sekä viihtyisyys.

Edellä kuvatuista lähtökohdista ensisijaisia lähiliikuntapaikkojen sijoituskohteita ovat siten esimerkiksi koulujen piha-alueet sekä asuinalueiden lähikentät ja -puistot. Lähiliikuntapaikoille soveltuvia toimintoja ovat esimerkiksi erilaiset palloilun pienpelialueet, liikunnalliset leikkipaikkavälineet, ulkokuntoilulaitteet, rullalautailupaikat, hiihtomaat ja pulkkamäet sekä muut, monipuolisesti erilaisia käyttäjäryhmiä palvelevat liikuntamahdollisuudet.

Avustusta myönnettäessä on arvioitava hankkeen vastaavuutta laajoille käyttäjäryhmille soveltuvana liikuntapaikkana paikallisesti ja/tai alueellisesti. Hakijan on esitettävä hakemuksessaan vastaavuus laajoille käyttäjäryhmille.

II Liikuntalain 8 §: hanke on kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevan tahon omistama

Liikuntalain 8 § määrittää, että **avustusta myönnetään ensisijaisesti kunnalle tai kuntayhtymälle** sekä kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevalle yhteisölle. Avustusta voidaan myöntää myös muille yhteisöille.

Kunnan on liikuntalain 2 §:n mukaan tehtävänä luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle. Useimmissa tapauksissa kunnat omistavat suurimman osan liikuntapaikoista. Viime kädessä kunnan tulee hallita ja koordinoita kunnan kaikkien liikuntapaikkojen kokonaisuutta, joten yksityiseltä taholta tulevien avustushakemusten kohdalla edellytetään kunnan lausuntoa hankkeen soveltuvuudesta kunnan liikuntapaikkapalvelujen kokonaisuuteen ja lausuntoa kunnan sitoutumisen asteesta hankkeen toteutukseen ja/tai ylläpitoon.

Myös kumppanuusmalli *public-private-partnership* (PPP-malli) tulee kysymykseen avustusta myönnettäessä. PPP-malli tarkoittaa julkisen ja yksityisen toimijan välistä sitoumusta esimerkiksi rakennushankkeen osalta. PPP-mallissa käytetään yksityistä rahoitusta julkisessa palvelutuotannossa. Liikuntapaikkarakentamisen osalta yksityinen rahoittaja suunnitteluttaa, rakennuttaa ja rahoittaa rakennuksen käyttäjän tarpeitten mukaan ja rakennuksen val-

mistuttua huolehtii rakennuksen kunnossapidosta ja hoidosta. Toimitilojen ja palvelujen käytöstä tehdään pitkäaikainen, vähintään kymmenen vuoden, mutta usein 20–30 vuoden sopimus. Käyttäjän kannalta yhteistoimintamalli merkitsee kertaluontoisen investointimenon muuttamista vuotuismenoksi. Kiinteistön omistamisen sijaan kunta maksaa projektiyhtiölle kiinteistön käytöstä mahdollisine palveluineen. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisesti valtionavustus voidaan myöntää ainoastaan liikuntapaikan omistajalle.

III Liikuntapaikan kysyntä on tarjontaa merkittävästi suurempi

Tilanne on liikuntapaikan ylläpitäjän kannalta edullinen ja myös ympäristönäkökulmat huomioiva, kun liikuntapaikalle on tiedossa korkea käyttöaste. Liikuntapaikan käyttötulojen ennustettavuus kasvaa ja luo edellytyksiä aktiiviselle liikuntaharrastukselle käyttötulojen luodessa edellytyksiä liikuntapaikan laadukkaalle ylläpidolle. Hankkeella on myös aidosti tavoiteltava liikuntapaikkatarjonnan lisäämistä, joten ainoastaan liiketoiminta-ajatteluun liittyvä rakentamisintressi ei kriteerin mukaan puolla avustamista.

Avustusta myönnettäessä on arvioitava hankkeen toteutumista liikuntapaikan kysynnän perusteella. Hakijan on esitettävä hakemuksessa hankkeen tarpeelliset käyttöä koskevat tunnusluvut.

IV Hanke edistää yhden tai useamman liikuntalain määrittelemän arvoperustan toteutumista liikuntaharrastuksessa: tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja kulttuurien moninaisuus (1 § 2 mom.)

Tasa-arvo koskee sukupolvien, sukupuolten, maan eri alueiden välistä, kielellistä sekä sosiaalista tasa-arvoa. Liikunnalliseen tasa-arvoon sisältyy myös toimimis- ja liikkumisesteiden sekä eri tavalla liikunnasta syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alla olevien mahdollisuudet harrastaa liikuntaa.

Tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta ja kulttuurien moninaisuutta edistetään muun muassa siten, että liikuntapaikkatarjonnan yhtenä tavoitteena on kokonaan uusien harrastajien houkuttelemisen liikunnan pariin.

V Hanke on yhteisrahoituskohte useamman kunnan tai hallintokunnan välillä

Tarkoituksenmukaisimman liikuntapaikkaverkoston rakentaminen Suomeen ei välttämättä perustu kuntakohtaiselle sijaintiajattelulle vaan sitä huomattavasti laajemman vaikutusalueen huomioon ottamiseen. Parhaiten tämä toteutuu isojen liikuntapaikkojen, kuten uimahallien ja liikuntahallien kohdalla.

Julkisin varoin rakennettavia tai hankittavia tiloja on syytä myös suunnitella ja toteuttaa eri ministeriöiden hallinnonalojen yhteistoiminnassa. Varsinkin liikuntatoimen ja koulutoimen yhteishankkeet tulevat kysymykseen, kun puhutaan koulujen sisä- ja ulkotilojen liikuntamahdollisuuksien parantamisesta. Tulevaisuudessa voidaan myös lisätä erilaisten terveyttä edistäviin tarkoituksiin ja ikääntyvien liikuntamahdollisuuksien lisäämiseen kohdistuvien hankkeiden poikkihallinnollisia toteuttamiskeinoja. Myös mittavat rakentamishankkeet, joissa kulttuurin eri muodoille löytyy harrastuspaikkoja samasta rakennuksesta tulevat kysymykseen.

VI Hanke voidaan hyväksyä yleiseksi malliksi ympäristöystävällisestä ja energiatehokkaasta liikuntapaikkarakentamisesta

Liikuntalain 1 §:ssä määritelty arvoperusta kestävän kehityksen tukemisesta korostaa liikuntasektorin vastuuta energiatehokkuuden lisäämiseen liikuntapaikkarakentamisessa. Julkisten rakennusten ja valtion avustamien muiden liikuntaympäristöjen tulisi toimia esimerkkeinä innovatiivisista hankkeista tai hyvistä ratkaisuista.

VII Peruskorjaushankkeessa hankkeen toteuttaminen lisää liikuntakapasiteettia verrattuna alkuperäiseen ja lisää liikuntapaikan energiatehokkuutta

Tavoitteena on tavanomaisen peruskorjauksen, esimerkiksi sisäpintojen uusimisen sijaan lisätä toiminnallista kapasiteettia ja tehdä liikuntatilasta aikaisempaa monikäyttöisempi. Lisäksi on tarpeen, että olemassa olevien liikuntapaikkojen korjausrakenta-

misessa lisätään rakennuskannan energiatehokkuutta ja ympäristöystävällisyyttä.

VIII Hanke on aloittamaton ja sen rakentaminen voidaan aloittaa myöntövuonna

Valtionavustuslain 7 §:n mukaan valtionavustuksen yleisenä edellytyksenä on, että valtionavustuksen myöntäminen on tarpeellista. Valtionavustus on tarpeellinen, jos kyseistä toimintaa tai hanketta ei voitaisi toteuttaa lainkaan ilman avustuksen myöntämistä. Avustuksen myöntäminen on tarpeellista myös silloin, kun yhteiskunnallisesti hyödylliseksi arvioitu hanke tai toiminta toteutuisi ilman valtionavustusta selvästi hitaammin tai suppeampana. Valtionavustuksen myöntämiseen käytettävissä olevien varojen riittävyyden varmistamiseksi ja sitä kautta valtionavustusten avulla harjoitettavan yhteiskuntapolitiikan vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että valtionavustusta ei myönnetä hankkeeseen, joka toteutettaisiin esitetyllä tavalla ja esitetyssä laajuudessa valtionavustuksesta riippumatta. Avustusta myönnetään vuosittain valtion talousarvioon otetun liikuntapaikkarakentamisen resurssin puitteissa, joten on perusteltua avustaa vain hankkeita, joiden rakentamisvalmius on olemassa myöntövuonna.

Voidaan tapauskohtaisesti katsoa riittäväksi, että opetusministeriö on varautunut avustamaan kyseistä hanketta liikuntapaikkarakentamisen rahoitussuunnitelmassa ennen hankkeen käynnistymistä.

Yhteenveto avustamista puoltavista kriteereistä

- Liikuntapaikka palvelee laajoja käyttäjäryhmiä
- Hanke on ensisijaisesti kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevan tahon omistama
- Liikuntapaikan kysyntä on tarjontaa merkittävästi suurempi
- Hanke edistää yhden tai useamman liikuntalain määrittelemän arvoperustan toteutumista liikuntaharrastuksessa: tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja kulttuurien moninaisuus
- Hanke on yhteisrahoituskohde useamman kunnan tai hallintokunnan välillä

- Hanke voidaan hyväksyä yleiseksi malliksi ympäristöystävällisestä ja energiatehokkaasta liikuntapaikkarakentamisesta
- Peruskorjaushankkeessa hankkeen toteuttaminen lisää liikuntakapasiteettia verrattuna alkuperäiseen ja lisää liikuntapaikan energiatehokkuutta
- Hanke on aloittamaton ja sen rakentaminen voidaan aloittaa myöntövuonna

8.4 Resurssiohjaus: perustamishankkeen valtionavustuksen määrä

Liikuntapaikkojen perustamishankkeiden ja peruskorjaushankkeiden avustus voi kattaa neljäsosan hankkeen arvioiduista kokonaiskustannuksista, ei kuitenkaan enempää kuin 750 000 euroa.

Useamman kunnan yhteisrahoituskohteessa tai alueellisesti mittavassa ja merkittävässä hankkeessa avustuksen määrä voi kattaa neljäsosan hankkeen arvioiduista kokonaiskustannuksista, ei kuitenkaan enempää kuin 900 000 euroa.

Lähiliikuntapaikkojen osalta avustus on tasoltaan 30–50 prosenttia hankkeen arvioiduista kokonaiskustannuksista.

8.5 Resurssiohjaus: huippu-urheiluhankkeet

Yleisperiaatteena pidetään, että huippu-urheilun kannalta kansallisesti merkittävillä urheilumuodoilla tulisi olla liikuntapaikkaolosuhteet, jotka täyttävät kansainvälisten kilpailujen järjestämisvaatimukset. Jos jonkin urheilumuodon kohdalla mainittu kriteeri täyttyy, uusien vastaavien hankkeiden rakentamista valtion avustuksella ei pidetä perusteltuna.

Kansallisesti merkittävien valtakunnallisten huippu-urheiluhankkeiden avustuskehys rahoitussuunnitelmakautena on 15 %.

Harkittaessa mainittujen huippu-urheiluhankkeiden rahoitusta ja keskinäistä tärkeysjärjestystä kuullaan Suomen Olympiakomitea ry:tä, Suomen Liikunta ja Urheilu ry:tä sekä vastaavaa lajiliittoa sekä otetaan huomioon, mitä valtakunnallisessa huippu-urheilustrategiassa liikuntapaikkaolosuhteista on sanottu.

8.6 Informaatio-ohjaus

Opetusministeriön harjoittama liikuntapaikkarakentamisen informaatio-ohjaus perustuu tutkimus- ja kehittämistoimintaan, koulutustoimintaan, julkaisutoimintaan, ohjaus- ja neuvontatoimintaan, yhteistoimintaan eri tahojen kanssa sekä liikuntapaikkarakentamista koskevien tietojärjestelmien kehittämiseen.

8.6.1 Liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminta

Opetusministeriön koordinoimalla liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tuetaan Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 -asiakirjan visiota ja painopistealueita siten, että liikuntapaikkarakentamista ja liikuntapaikkojen ylläpitoa koskevaa tietoperustaa ja tiedon käytettävyyttä vahvistetaan.

Liikuntapaikkojen rakentaminen edellyttää erityisosaamista ja se on rakennuttajalle usein kerrarakentamista. Näin ollen liikuntapaikkojen taloudellisen avustamisen ohella on tarpeellista, että opetusministeriö ylläpitää ja kehittää liikuntapaikkarakentamisen tietoperustaa. Tarkoituksena on tuottaa oppaita liikuntapaikkarakentamisen suunnittelussa ja toteutuksessa mukana oleville kunnallisille ja yksityisille tahoille. Esimerkiksi RT-kortti ja LVI-kortti ovat tärkeitä ohjausvälineitä, koska ne saavuttavat useimmat liikuntapaikkojen suunnittelijat.

Teknologian kehittyminen mahdollistaa uusien toimintamallien käyttöönottoa myös liikuntapaikkojen rakentamisessa tai ylläpidossa. Näin ollen on tarpeen tukea liikuntaa edistäviä rakennusteknisiä innovaatioita, jotka vaativat tutkimista tai koerakentamista, mutta eivät ole selkeästi liiketaloudelliseen toimintaan suuntautunutta tuotekehittelyä. Myös liikuntakulttuurin muutos ja muuttuva lajikirjo edellyttävät uudenlaisia liikuntapaikkoja, joissa tapahtuvaa liikuntaa ja sen fyysisiä olosuhteita on tarpeen mallintaa.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tuetaan myös muuta liikuntapaikkarakentamisen ohjausta. Liikuntapaikkarakentamisen ohjauksessa on tarpeen olla selvillä väestön liikuntakäyttytymisestä sekä siinä vallitsevista trendeistä, olosuhteiden vaikutuksista

liikuntakäyttytymiseen sekä liikkumisolosuhteiden tasa-arvoisuudesta.

Tutkimus- ja kehittämistoimintaan osoitetaan 3–5 % liikuntapaikkarakentamiseen valtion talousarviossa osoitetusta määrärahasta. Määrärahaa käytetään ensisijaisesti sellaisten kohteiden kehittämiseen, jotka perustuvat tässä suunta-asiakirjassa määritellyille painopistealueille.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan hankeavustuksen ensisijaiset kriteerit:

- hanke sijoittuu Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 -asiakirjan painopistealueille ja tukee sen vision toteutumista tai
- hanke kohdistuu liikuntalain 1 §:ssä mainittuihin seikkoihin.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan hankeavustuksen muut kriteerit:

- tuloksena on liikuntapaikan rakentamisopas, korjausopas tai ylläpito-opas,
- tuloksena on liikuntapaikan RT-kortti tai yleisesti rakentamista ohjaava käsikirja,
- hanke edistää liikuntapaikan rakentamisen tai käytön teknistaloudellista, toiminnallista tai ekologista laatua,
- tuloksena on ratkaisu liikuntapaikan rakentamista tai käyttöä koskevaan ajankohtaiseen ongelmaan,
- tuloksena on liikuntapaikan rakentamista koskeva ministeriön ohje,
- tuloksena on liikuntapaikan rakentamiseen tai ylläpitoon liittyvä toteutusmalli,
- tuloksena on liikuntapaikkatyypin käyttöä valtakunnallisesti kartoittava tutkimus,
- tuloksena on liikuntapaikan tasa-arvoista ja erityisesti sukupuolten välistä tasa-arvoista käyttöä valtakunnallisesti kartoittava tutkimus tai
- tuloksena on tutkimus liikuntapaikan vaikutuksista väestön liikuntakäyttytymiseen.

Julkaisutoiminta

Liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan myötä tuotetut, tietyt hankkeet julkaistaan oppaina *Opetusministeriön liikuntapaikkajulkaisu* -sarjassa (Rakennustieto Oy). Lisäksi julkaisu-

toiminnalla tarkoitetaan liikuntapaikkarakentamisen RT-kortteja (rakennustietokortti) sekä liikuntapaikkarakentamisen LVI-kortteja (LVI-ohjekortisto).

Opetusministeriön liikuntapaikkajulkaisu -sarja sekä RT-kortit ja LVI-kortit ovat tehokkaita tiedonvälitys- ja ohjauskeinoja. Julkaisuja ja RT- ja LVI-kortteja markkinoidaan muun informaatio-ohjauksen, kuten koulutuksen sekä ohjaus- ja neuvontajärjestelmän avulla.

8.6.2 Muu informaatio-ohjaus

Koulutus

Opetusministeriön liikuntapaikkarakentamisesta vastaavat virkamiehet osallistuvat eri tahojen järjestämiin liikuntapaikkarakentamisen koulutus- ja seminaaritilaisuuksiin. Koulutuksen erityisinä painopistealueina suunta-asiakirjakaudella ovat:

- paikallistason toimintavalmiuksien lisääminen maankäyttö- ja rakennuslain osallistumis- ja kaavasäännösten soveltamiseen liikuntaolosuhteiden kehittämisessä,
- kuntien valmiuksien edistäminen liikunnan ja virkistyksen teemakaavojen tai vastaavien kunnan liikunta-edellytyksiä jäsentävien maankäyttöratkaisujen laatukselle.
- muut suunta-asiakirjan painopistealueille sijoittuvat sisällöt.

Lisäksi koulutuksen osalta tavoite on vaikuttaa paikallishallinnollista yhteistyötä tehden, että liikuntapaikkarakentamisen opintojaksoja kehitetään ammattikorkeakoulu- ja korkeakoulutasolla ja että liikuntapaikkarakentamisen koulutustarjontaa lisätään.

Ohjaus ja neuvonta

Liikuntapaikkarakentamisen ohjaus- ja neuvontajärjestelmä koostuu sekä opetusministeriön harjoittamasta ohjaus- ja neuvontatoiminnasta sekä läänien sivistys- ja liikuntatoimien tarkastajien sekä rakennustarkastajien ohjaus- ja neuvontatoiminnasta.

Ohjaus- ja neuvontajärjestelmä liittyy läheisesti tutkimus- ja kehittämistoiminnan myötä tuotettuun tietoon. Suunta-asiakirjakaudella ohjauksessa ja neuvonnassa korostuvat etenkin uudistuvan valtion aluehallinnon aiheuttamat paineet liikuntapaikkarakentamisen osaamistason säilyttämiselle ja vahvistamiselle.

Tietojärjestelmät

Liikuntapaikkarakentamista koskevaan tietojärjestelmään *liikuntapaikat.fi* on koottu suuri osa Suomessa olevista liikuntapaikoista. Tietojärjestelmän kehittämisessä on tärkeää, että sitä kehitetään kaikki liikuntapaikat kattavaksi järjestelmäksi. Tällöin se voi toimia aitona valtionhallinnon, aluehallinnon ja paikallisen suunnittelun ja päätöksenteon tukena ja myös liikuntapaikkojen käyttäjien tietopankkina.

Suunta-asiakirjakaudella kehitetään tietojärjestelmä koskemaan liikuntapaikkojen energiankulutus-seurantaa.

Tietojärjestelmien kehittämisessä otetaan huomioon liikuntapaikkojen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnin tarpeet, liikuntapaikkojen toiminnallisen ja teknisen seurannan tarpeet sekä liikuntapaikkarakentamiseen liittyvän ennakointitarpeet.

Yhteistoiminta

Opetusministeriö johtaa ja koordinoi liikuntapaikkarakentamisen valtionohjausta. Tärkeää on tiivistää yhteistyötä liikuntapaikkaolosuhteisiin suoraan tai välillisesti vaikuttavien valtion viranomaisten, liikuntajärjestöjen, eri projektien ja muiden tahojen kanssa, jotta tässä suunta-asiakirjassa määritelty liikuntapaikkarakentamisen visio toteutuisi.

Esimerkkinä yhteistyöverkostoista on TELI-KKI-olosuhdetyöryhmä, jossa eri hallinnonalat ja järjestöt ovat edustettuina.

Yhteistoimintaan kuuluu olennaisesti myös kansainvälinen yhteistyö, jonka tavoitteena on löytää vuorovaikutuksen avulla kansainvälisiä malleja ja ratkaisuja liikunnan olosuhteiden kehittämiseksi.

9 Suunta-asiakirjan arviointi ja seuranta

Laaditun suunta-asiakirjan toteutumista on syytä järjestelmällisesti seurata ja syntyneitä tuloksia arvioida asetettujen tavoitteiden toteutumisen kannalta. Tieto liikuntapaikkarakentamisen ohjauksen vaikutuksista antaa arvokasta tietoa siitä, miten ohjauskeinoja tai asetettuja tavoitteita on syytä jatkossa tarkistaa, joko vahvistamalla tai muuttamalla näitä. Rakentamisen suunta-asiakirjan arviointi kytketään osaksi valtion liikuntaneuvoston arviointitehtävää.

Ensisijaisena arvioinnin tavoitteena on selvittää liikuntapaikkarakentamisen ohjauksen vaikutusta ja sitä, miten tässä asiakirjassa asetetut periaatteet ja painopistealueet toteutuvat käytännössä. Systemaattisesti liikuntapaikkarakentamisen toteutumista seuraamalla ja toteutuneista hankkeista tietoinesta keräämällä luodaan liikuntapaikkarakentamisen ohjaukselle jatkuvaa seuranta- ja arviointia varten käytökelpoista tietopohjaa.

Yleisen tason seurattavat asiat:

Yleisellä tasolla arvioinnilla on kyettävä tuottamaan tietoa siitä, mikä merkitys valtionavustuksella yksittäiselle liikuntapaikkarakentamishankkeelle tai kun-

nalle/kuntayhtymälle on. Eri avustetuista hankkeista on myös selvitettävä, mikä on haetun ja myönnetyn resurssin suhde.

Liikuntalain tavoite laajoista käyttäjäryhmistä palvelevista liikuntapaikoista asettaa myös kysymyksen: kuinka suurella summalla tuetaan ns. laajoille käyttäjäryhmille tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista muihin rakentamishankkeisiin verrattuna. Lisäksi on selvitettävä, miten liikuntapaikat valmistuttuaan vastaavat eri käyttäjäryhmien tarpeisiin ja miten käyttöpolitiikkaa toteutetaan.

Rakentamisen laatuun liittyvät kysymykset:

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjan toteutumisen arvioinnissa on tarpeen myös selvittää, miten yksittäisestä hankkeesta laadittu suunnitelma vastaa toteutunutta liikuntapaikkaa (kustannuksiltaan ja laadultaan) ja mikä ero näissä mahdollisesti on löydettävissä ja mistä tämä ero johtuu.

Myös informaatio-ohjauksen ja normi-ohjauksen osalta on kyettävä löytämään vastaus siihen, miten ministeriön harjoittamalla normi- ja informaatio-ohjauksella edistetään liikuntapaikkarakentamisen laatua.

Liikuntapaikkarakentamisen vaikutusten arviointi: miten strategiset periaatteet ja painopistealueet toteutuvat? Tiedon käyttäjät:

	Tehtävä/rooli	Tiedon käyttö
Yhteiskunta	Väestön hyvinvointi	Tieto liikuntapaikkarakentamisen mahdollisuuksista liikunnan edistämisessä.
Eduskunta Valtioneuvosto	Veikkausvoittovarojen ja verovarojen jakaminen liikuntapaikkarakentamiseen.	Julkisen rahoituksen oikeuttaminen liikuntapaikkarakentamiselle.
Opetusministeriö /Aluehallinto	Päätöksenteko yksittäisistä avustuksista ja rahoitussuunnitelmasta.	a) Mitä liikuntapaikkarakentamiseen osoitettavilla resursseilla ja muilla liikuntapaikkarakentamisen ohjaustoimenpiteillä saadaan aikaan? b) Jatketaanko kyseisiä toimenpiteitä?
Liikuntayksikkö Valtion liikuntaneuvosto	Opetusministeriön liikuntapaikkarakentamista koskevan päätöksenteon valmistelu, päätöksenteon tuki.	a) Tuetaanko oikeita asioita? b) Miten periaatteet ja painopistealueet toteutuvat käytännössä?
Kunta/kuntayhtymä	Hankehakemus, hankkeen hallinnointi. Rakennuslupaviranomainen.	Hankkeen valmistumisen jälkeinen muutos alueen asukkaiden liikuntaharrastuksessa.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2008 ilmestyneet

- 1 Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset
- 2 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2006
- 3 Kohti kestävästä kehitystä. Pedagoginen lähestymistapa
- 4* Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2009–2012
- 5 Mera flexibilitet i den grundläggande utbildningen
- 6 Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2007–2011
- 7 Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007
- 8 Matkalla osallisuuteen. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu -kehittämishankeen vaikuttavuuden arviointi
- 9 Koulutus ja tutkimus 2007–2012
- 10 Utbildning och forskning 2007–2012
- 11 Education and Research 2007–2012. Development Plan
- 12 Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä; Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön
- 13 Puheenvuoroja maailmanlaajuiseen vastuuseen kasvamisesta
- 14 Kuntien liikuntatoimen talous- ja henkilöstöresurssit vuonna 2006
- 15 Näin suomalaista kulttuuria viedään; Kulttuurivientiraportti 2007 ja esitykset kehittämistoimenpiteksi
- 16 Koulutus ja kulttuuri 2007. Opetusministeriön vuosikatsaus
- 17 Årsöversikt 2007
- 18 Annual report 2007
- 19 Maahanmuutto- ja innovaatiopolitiikat kansainvälisessä osaajakilpailussa
- 20 Kulttuurin satelliittitilinpito; Pilottiprojektin loppuraportti
- 21 The Finnish Government's Child and Youth Policy Programme 2007–2011
- 22 Aikuiskoulutuksen vuosikirja; Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2006
- 23* Rättvis kultur? Den etiska dimensionen i kulturpolitiken och de kulturella rättigheterna
- 24 Koulutus- ja tiede Suomessa
- 25 Education and science in Finland (2008)
- 27* Kustantajien näkemyksiä digitaalisesta kopioinnista oppilaitoksissa
- 28 Kehittämisen kulmakivet. Alueosaaja-hankkeen loppuraportti
- 29 Agricola 2007 - Oma kieli, oma mieli. Mikael Agricolan juhlavuosi 2007
- 33 Julkaisukäytännöt eri tieteenaloilla
- 34 Ammattikorkeakoulut ja sivistys
- 35 NOSTE-ohjelman vuosiraportti 2007
- 37 EU:n Nuoriso-ohjelma 2000–2006; Suomen loppuraportti
- 39 State Support for Digital Content Creation in Finland; Evaluation of the DigiDemo Programme in 2003–2006
- 40 Kasvaminen globaaliin vastuuseen; Yhteiskunnan toimijoiden puheenvuoroja
- 43* Powering up Finnish cultural exports

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning:

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin yliopisto
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 978-952-485-618-8 (nid.)
ISBN 978-952-485-619-5 PDF)
ISSN 1458-8110

